

KANSA TAISTELI

- miehet kertovat

N:o 8 1958

Kesäinen kahvipöytä kaipaa kotoisia pikku herkkuja

Kesä on herkullisten pikku leivonnais-
ten aikaa. Kun aurinko porottaa täy-
deltä terältään, emme jaksu ryhtyä
suurleivontaan, vaan pyöräytämme
nopeasti marjatäytteisiä pikku pullia,
piirakkaa, torttuja. Ja kun muistamme
käyttää taikinaan KULTA-KRUUNUA
— hienon leivonnan kultaista alku-
ainetta — on kahvipöytä tulvillaan
kotoista kesätunnelmaa!

*Kulta-Kruunusta voi tulla
vain oikein onnistunut pulla*

V A A S A N H Ö Y R Y M Y L L Y O S A K E Y H T I Ö

KORVAAMATON LÄÄKEAINE —

Veripalvelumerkki —
terveen ihmisen
aatelimerkki

ELÄVÄ VERI

Huolehdi Sinäkin siitä,
ettei se lopu kesken sairaaloistamme!

SUOMEN PUNAISEN RISTIN VERIPALVELU

No 8

15. 8. 1958

2. vuosikerta

KANSA TAISTELI

— miehet kertovat

KERTOMUKSIA SOTIEMME TAPAHTUMISTA

PÄÄTOIMITTAJA: Kenraaliluutnantti A. Blick. TOIMITUSKUNTA: Puheenjohtaja kenraaliluutnantti K. L. Oesch, jäsenet kenraalimajuri Verner Gustafsson, kenraalimajuri R. Lagus, kontra-amiraali S. Sundman, eversti L. Harvila, eversti B. Ikonen, eversti E. Kuussaari, eversti G. Magnusson, eversti Valo Nihtilä, eversti U. A. Tähtinen, varatuomari Julius Lagus, vääpeli G. Lehti. TOIMITUS: Päätoimittaja Munkkiniemi, Dosentintie 2, puh. 48 20 50, toimittajat Simank. 12 A 4, puh. 66 26 96. KONTTORI: Helsinki, Korkeavuorenk. 28. Puhelimet: tilaukset 19 367, levikinhuolto 62 22 71. Postisiirtotili n:o 94941. KUSTANTAJA: Sanoma Osakeyhtiö.

ILMESTYY VUONNA 1958 12 NUMEROA, JOISTA 2 KAKSOISNUMEROA. TILAUSHINTA 600 MK

Yrjö Kohonen

SORTAVALAN KOHTALONPÄIVÄ

Talvisodan helmikuun toinen päivä koitui Sortavalalle, Laatokanrannan kauniille kaupungille, kohtalokkaaksi. Se joutui silloin vihollisen tuhoisan pommituksen kohteeksi, pommituksen, joka oli pyyhkäistä Laatokan Karjalan pääkaupungin maanpinnalta. Silloin paloi Sortavalassa 76 puutaloa ja osittain tuhoutui 23 kivi- ja puutaloa.

LAATOKAN neljällekymmenelle selälliselle saarelle oli lähes tuhannen vuoden aikana kohonnut suuri kreikkalaiskatolinen (ortodoksinen) luostariyhteiskunta — Valamo. Valamo omisti mantereella Sysksysalmen tilan ja sillä olevan alaluostarin (skiitan). Tämä oli kauniissa ja yksinäisessä paikassa Impilahden saaristossa ja salmisessa rantamaisemassa. Paikan yksinäisyys ei kuitenkaan estänyt luostaria joutumasta sodan jalkoihin. Autiona ja hyljättyä se vaihtoi useita kertoja omistajaa joulukuussa 1939 ja tammikuussa 1940 melkein tuhoutuen erä erältä.

Valamon luostari omisti myös Sortavalassa talon ja tontin. "Munkintalon" naapuruudessa oli ortodoksinen kirkon kirkollishallituksen komea talo, joka kärsi sodan aikana pahoja pommitus- ja palovaurioita.

Tapahtumien kulku alkoi Sysksysalmen salaperäisestä luostarista ja päättyi Sortavalaan Munkinhoviin. Mutta näiden kahden vaiheen väliin työntyi odottamatta kaupungin tuhoisa pommitus 2.2.1940, pommitus, joka oli pyyhkäistä Laatokan Karjalan kauniin pääkaupungin maanpinnalta.

Laatokan Meripuolustuksen Salmin lohkon maataistelujoukot olivat vetäytyneet vähitellen 9.12.1939

mennessä — koko ajan yötä päivää taistellen — yleisten rintamaliikkeiden mukana Impilahden pitäjän Mursulan kylään. Täältä etulinjat altoilivat aina Sumerianlahdelle asti, kunnes jäättyivät Kuivanniemen ja Pitkärannan saaristoon.

*

— Lähdetkö partiomatkalle? — Kysyjä oli rauhan-aikainen urheilutoverini, reservivänrikki Joel Patrikka, joka myöhemmin Jatkosodassa kaatui kotikunnaillaan Suistamolla. — Aion ensi yönä yrittää Sysksysalmen luostarin kirkkoon. Pesosen partio toi jo osan kalleuksista. Mutta minä tiedän, että siellä on niitä vieläkin. On se kaikkein arvokkain . . .

Lähdöstä sovittiin. Odotimme kuitenkin illan hämmästyttämistä, sillä ilma oli kirkas, ja vihollisen lentäjät olivat ahkerasti liikkeellä.

Tammikuinen talvinen päivä vaihtaa pian vaipansa, ja niin mekin pääsimme jo kahden-kolmen maissa suksille. Pakkasta oli reippaasti yli —30 astetta, mutta

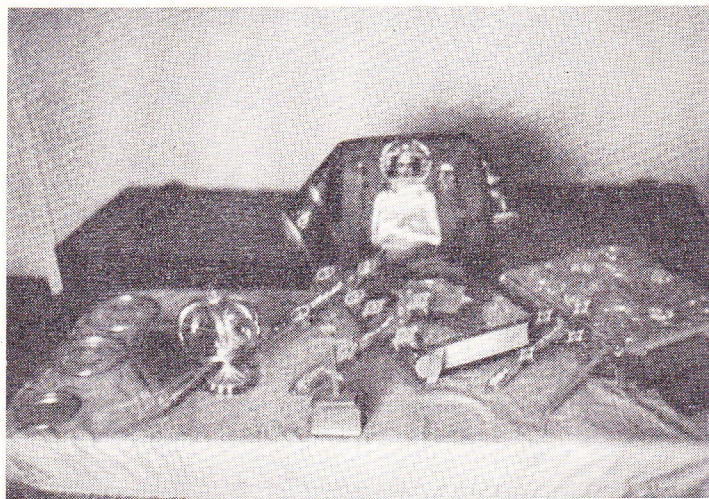
"Kirkko oli autio, hiljainen ja hyytävän kylmä."

tällaiseen viileähkään sähän oli tottunut. Matkaa oli vain joukon toistakymmentä kilometriä, ja keli oli luistavaa. Ehdimme jo ennen pimeän tuloa Ristamäelle, jossa oli eräs tuhatreikäinen etulinjatelttamme.

Korkealta Ristamäeltä avautui hyvä näköala alas Syskysalmen rantapengermille. Siellä oli — tai oikeammin olisi pitänyt olla — luostariyhteiskunta. Kiikarilla näimme, että suuret, puiset munkki- ja työläisrakennukset olivat jo palaneet maan tasalle. Niiden pystyyn jääneet savupiiput vain törröttivät aavemaisina, osaksi lumen peittäminä tulen kärventämien puiden keskellä. Punatiilinen kirkko kohosi yksinäisenä petäjikön keskellä. Se näytti autiolta. Mutta kukapa sen tiesi, mitä siellä "ei kenenkään maalla" odotti.

Yö koitti. Etulinjoilta kuului kiväärin paukahduksia ja myös pakkasen napsahduksia kajahteli kylillä. Lumipuvuissamme ja hiukan sauvojen narahtelua varoen sekä etsien varjoisia paikkoja — kuuhan kuumotti joittenkin pilviharsojen takaa — laskettelimme alas laaksoon ja hiihtelimme raunioitten halki kirkon ovelle.

Lumessa näkyi suomalaisten saappaiden ja "viholaisten" tossujen jälkiä. Kranaatti oli silponut ovea, joka oli nytjähtänyt raolleen. Joel sieppasi vyöltään suomalaisen varikäsikranaatin ja suunnitelma oli selvä. Hän aikoi heittää sen tervehdykseksi edeltä ja hypätä kohta konepistooleineen perässä. Mutta sitten hän muutti mieltään ja pujahti hiljaa sisälle, minä varjona perässä.

"Saaliimme oli seuraava: kirjailtuja taidekudontaliinoja, arvokkaita kirjoja ja kalliita ehtoollisvälineitä..."

Kiertelimme varovaisesti pakkasessa narisevin kengin kirkkoa odottaen käsikranaatin lentävän vastaamme mistä nurkasta tahansa. Mutta ei, kirkko oli autio, hiljainen ja hyytävän kylmä. Katosta oli pudonnut rappausta ja särkyneistä ikkunoista tuiskunnut lunta sisälle. Kirkollisia esineitä oli hujan hajan lattialla.

Tutkittuamme tarkasti aution kirkon lähdimme oitis paluumatkalle. Saaliimme oli seuraava: kirjailtuja tai-

dekudontaliinoja, arvokkaita kirjoja ja kalliita ehtool-lisvälineitä. Ja etsityinkin löytyi: ortodoksisen kirkon poikana tiesi Joel Patriikka hakea alttarin sisältä pyhänjäänöksen. Kirkkoon jäi vielä mahtava kattokruunu ja suuri alttaritauluryhmä. Niitä emme yrittäneetkään saada mukaan; ne olivat liian suuria kahden miehen raahattavaksi. Ehkä joskus hevosen kera...

Retkemme tapahtui 20.1.1940. Seuraavat päivät kuuluivat — sotatouhujen ohessa — kirjeenvaihtoon kreikkalaiskatolisten kirkollishallituksen sihteerin Yrjö Somerin ja Valamon luostarin igumenin Haritonin kanssa. Tuloksena oli matka Sortavalaan (45 km.) reservivänrikki Joel Patriikan kanssa 2.2.1940.

Siitä muodostui järkyttävä matka. Annamme nyt kirjoittajan yksityiselle päiväkirjalle puheenvuoron:

"2.2.-40. Perjantai. Täksi päiväksi on suunniteltu harvinainen juhlatilaisuus. Klo 14 on mentävä Sortavassa kreikkalaiskatolisen kirkollishallituksen taloon luovuttamaan arkkipiispa Hermanille Syskysalmen luostarin kalleudet. Useat partiomme ovat saaneet tuoduiksi turvaan skiitan tärkeimmät kirkkoesineet: metaljoidut raamatut, ehtoolliskalut, pyhänjäänöksen alttarin sisältä, kymmenet koristeliinat, hopearistejä, maalauksia ja paljon muuta. Kirkollishallituksen sihteeri Yrjö Somer on järjestänyt luovutusjuhllaisuudet.

Impilahdelta lähdemme klo 12.45 valkeaksi maala-

tulla pikkuautolla. Tänä päivänä on todellinen "Molotovin ilma", kirkas ja selkeä. Naapurin suuret lentomuodostelmat ovat saaneet tehtäväkseen — näyttää siltä — toteuttaa "Tiltun" radiouhkaukset Sortavalan lakaisemisesta maan tasalle. Päivän kuluessa lasketaan Impilahden yli lentäneen 343 konetta enimmäkseen 9 koneen muodostelmissa, jopa kerran peräkkäin lähes 90 konetta (n. klo 10.30), ja suurin osa näistä käy Sortavalan päällä. Kaukainen jyminä kertoo niiden jakavan "leipää ja vapautta" pienelle kansalle. Ankarimmat pommitukset ovat klo 8.30 ja klo 10.30.

Sekävin tuntein lähestymme koulukaupunkiamme. Jo kauaksi Helylän taakse näemme tumman, kasvavan savupilven verhoavan kaupunkia, ja aurinko alkaa peittyä. Lähemmäksi saapuessamme käy palon laajuus vakavaksi. Jo ensimmäisessä pommituksessa on monen palopommin kohteeksi joutunut luterilainen kirkko syttynyt tuleen palaen lyhyessä ajassa perustuksiaan myöten. Suuresta lyseorakennuksesta on pari kerrosta luhistunut. Lukuisa määrä taloja on ilmiliekkeissä: Raamattutalo, pappisseminaari, pitkät talorivit Johanneksen-, Valamon-, Puisto- ja Raatihuoneenkaturien varilla (mm. postitalo, apteekki ja Tavara-Aitta), taloja tiheästi siellä täällä vanhassa kaupunginosassa, Puikkolassa, Kymölässä, seminaarialueella ja kaupungin ulkopuolellakin, ties missä, ja uusia paloja syttyy. Kadulla

"...näimme tumman, kasvavan savupilven verhoavan kaupunkia, ja aurinko alkoi peittyä."

"Lukuista määrä taloja on ilmiliekeissä: Raamattutalo..."

on suuria kuoppia, luhistuneiden ja palavien talojen jätteitä, huiskin haiskin heitettyjä tavaroita ja katkenneita puita. Eivät vain sähkö- eivätkä vain puhelinjohdot, vaan vesijohdotkin ovat poikki, ja sammuttajat koettavat epätoivoisesti hangata lumella syttyviä seiniiä ja kattoja.

Kierrellen sivukatuja ja kulkien välillä jalkakäytävilläkin pääsemme autolla vaivoin kaupunkiin. Täällä meitä odottaa vielä ankarampi näky. Linja-autoasema on mennyt kahtia, ja kirkollishallituksen talo on osaksi sortunut, osaksi palanut, Kauppakadun puutaloriviin on sattunut neljä täysosumaa, sairasjuna on tuhoutunut, moni rakennus on joko kadonnut näkyvistä tai siirtynyt syrjään, ammusvarikko palaa ja näin loputtomasti. Ensi silmäyksellä on vaikeaa löytää taloa, joka ei olisi jollakin tavalla vaurioitunut. Savu ja tuli lyövät kaikkialta vastaan.

Ihmiset ovat pommisuojoissa. Tuskin on hälytys ilmoitettu loppuneeksi, kun tulee uusi. Ja kohta ovat koneet päällä, ja ilmatorjunta-aseiden jyske alkaa. Saamme kävellä autioituneen Sortavalan lohkon esikuntatalonkin päästä päähän ketään tapaamatta. Entäpä jos olisimme olleet vakoilijoita! Niissä harvoissa ihmisissä, joita kadulla näemme, löydämme kansallisuonteen piirteet: rauhallisia he ovat ja samalla hyvin suuttuneita. Ja toisaalla: mikä järkkymätön levollisuus istua tuntikaupalla pommisuojoissa tietämättä, kuinka kodin on käynyt.

Se tilaisuus, jota varten olemme tulleet, pidetään, mutta kuinka toisenlaisena kuin olemme suunnitelleet!

Odottamattomista olosuhteista johtuen pääsemme kirkollishallituksen talolle tunnin myöhästyneinä. Rakennus on liekeissä, ja siellä täällä on sortumia. Menemme pihalle ja sieltä porraskäytävään. Joku tulee vastaan. Kysyn:

— Anteeksi, onkohan sihteeri Somer tavattavissa?

Haudanvakavana viittaa puhuteltu portaita alaspäin ja vastaa:

— Osittain.

Kellariin johtavat portaat ovat täysosuman raastamien rakennussortumien täyttämät, ja soran keskeltä pistää esille yksinäinen käsi. Mies jatkaa vastaustaan:

— Jos te olette Impilahdelta, minä voin opastaa teidät paikkaan, missä teitä odotetaan.

Siirrymme Munkintaloon Valamonkadulle. Siellä meitä odotetaan. Arkkipiispa Herman tosin on lähtenyt tapahtumien järkyttämänä maaseudulle. Mutta paikalla ovat Valamon luostarin johtaja, igumeni Hariton, hänen apulaisensa Isak sekä joitakin muita. Igumeni pitää meille venäjäksi puheen, Isak tulkitseen, ja minä puolestani kerron Syskysalmen luostarin kohtalosta ja luovutan pelastetut tavarat. Sitten siirrytään samovaarien ääreen juomaan teetä. Mieliä on perin apea...

Yö laskeutuu punertavan kaupungin ylle. Savua, tulenliekkejä, rätinää joka puolella. Hälytys sireenit ulovat uudestaan ja uudestaan. Naapuri tyytyy pudottamaan enää kourallisen pommeja kerrallaan, heittää joskus laskuvarjovaloammuksia ja tulittaa konekivääreillä sammutusväkeä. Hävityksen keskellä vaeltaa ihmisiä — kodittomina — etsien omaisiaan ja pelastaen tavaroitaan.

Lähdemme palaamaan rintamalle. Siellä on paljon turvallisempaa."

*

Päämajan radion ja lehdistön välityksellä annettuna tilannetiedoituksessa 3.2. sanottiin vaatimattomasti mm.:

"Helmikuun 2. pnä... Sortavalan tehtiin useita pommihyökkäyksiä, jolloin syttyi tulipaloja. Saadun tiedon mukaan on pommituksessa kuollut parisensikymmentä ja haavoittunut kolmisenkymmentä siviilihenkilöä..."

Joukko-osastoihin lähetetyssä salaisessa tilannekatsauksessa eivät tiedot olleet yhtä vaatimattomia: Sortavalassa paloi 2.2.40 päivän lentopommituksissa 76 puutaloa ja muuten tuhoutui 23 kivi- ja puutaloa.

TIETÄÄKÖ JOKU...?

Joulupäivänä 1943 pidetty jumalanpalvelus JR 61:n kunnostamassa Shemenskin kirkossa Aunuksessa.

Lehtemme välityksellä halutaan tiedustella, onko kuvassa näkyvä pieni krusifiksi, ristiinnaulitun Kristuksen kuva, sekä alttariliinat tuotu takaisin Suomeen, ja jos ovat, niin kenenkä hallussa. JR 4 oli viimeinen joukko-osasto, joka lähti Shemenskistä kesäkuussa 1944.

Urpo Arhosuo

Kuokkala oli kuiva paikka

Miehillä, jotka kuuluivat kaukopartioihin, on ja tulee vielä olemaan paljon mielenkiintoista kerrottavaa. He olivat hiljaisia miehiä, jotka suorittivat vaikeat tehtävänsä tunnontarkasti ja arkailematta. Kirjoittajamme kuvaa seuraavassa kirjoituksessa erästä Jatkosodan alussa tehtyä partiomatkaa Kannaksella, matkaa, josta ei suinkaan mielenkiintoisia vaiheita puuttunut.

JATKOSOTAMME ALKAESSA ja joukkojemme odottaessa hyökkäyskäskeyä rajoillamme, saimme me kaukopartiojoukkoihin kuuluvina aloittaa tutustumisen viholliseen ilman pitkiä odotusaikoja.

Tämä tutustuminen olikin mielenkiintoista, koska se tapahtui vihollisen puolella, sen selustassa. Olimme suorittaneet jo muutamia partiomatkoja ja ottaneet selvää vihollisen joukkojen sijoituksesta, vahvuuksista, tykistöstä ym. seikoista. Tosin nämä matkat eivät olleet pitkiä, vain parin kolmen vuorokauden pituisia, mutta nekin auttoivat paljon tuntemaan vihollisen vastatoimenpiteitä päämme menoksi. Tämä tuntemus osoittautui myöhemmin hyvinkin tärkeäksi joutuessamme viipymään pitkiäkin aikoja linjojen takana.

Ensi esittelyt oli jo suoritettu, ja niinpä heinäkuun alkupäivinä jouduimme lähtemään matkalle, nyt jo pitemmälle. Tehtävämme edellytti kuukauden oleskelua vihollisen puolella. Tavoitteenamme oli aina vanhan rajan ylitys kuuluisan Mainilan seudulta, ja vihollisen puolustuslinjojen ja laitteiden tarkastelu niin matkan varrella kuin perilläkin. Eritäin mielenkiintoista oli myöskin rautateiden miinoitus ja junien suistaminen, joka myöskin oli tehtävämme.

Kuuden miehen vahvuisena partiona ylitimme linjat, ja matka kohti Vuoksea alkoi. Liikkuminen vihollisen puolella oli suhteellisen helppoa, mitä kauemmaksi etulinjasta pääsimme, eikä mitään yllätyksiä sattunut. Vuoksen ylitys kävi mainiosti myöskin viholliselta lainaamillamme veneillä, — tosin ilman palautusvelvoitusta, sillä olivathan ne suomalaista alkuperää Talvisodan ajoilta. Matkamme jatkui Viipuri-Rajajoki rautatielle Perkjärven suuntaan.

Kun aloimme lähestyä rataa, päätimme jakaa joukkomme kahtia työmme jouduttamiseksi. Vihollinen oli tietoinen liikkeistämme, sillä jo Vuoksella siviilit näkivät ylimenomme. Matkan varrella oli meidät todennäköisesti myöskin havaittu, koskapa Perkjärven asemakylän lähistöllä jouduimme aivan kuin vahingossa kuulemaan politrukkin joukoille pitämän oppitunnin suomalaisten "valkorosvojen" tuhoamistavoista. Se oli kannaltamme katsoen hyvin opettavainen, eikä jäänyt epäselväksi kohtalomme, jos joutuisimme vangiksi. Mutta sehän ei ollutkaan meidän tarkoituksemme. Tuskin oppitunnin pitäjä saattoi aavistaakaan, että samat "rosvot" istuivat runsaan sadan metrin päässä, ja kuuntelivat hänen

Tulikivenkatkuksia olivat ne madonluvat, joita politrukki sattumalta paikalle joutuneen kaukopartiomme päänmenoksi saanelee

tulikivenkatkuista puhettaan ja hirveitä uhkauksiaan, jotka kesäisessä illassa kaikuivat kauas ympäristöön.

Politrukkin puheen innoittamina päätimme antaa pienen muistutuksen olemassaolostamme vielä samana yönä. Siksi päätimme jatkoimmekin matkaamme Lounatjoen pohjoispuolelle, jonne myöskin toinen puoli partiostamme palaisi tehtävänsä suorittettuaan.

Radalla liikkui vartiomiehiä, tosin vain harvoin, mutta kaikesta huomasi vihollisen olevan valppaana. Valitsimme miinoituspaikan mahdollisimman läheltä asemaa osoittaaksemme politrukkin väitteet perättömiksi, sillä hänen puheensa mukaan me vain metsissä piileksimme yksinäisiä kulkijoita hätyyttellen, kuten rosvoit ainakin.

Mitä tehdään, on selvä, mutta miten tehdään, sitä harkitaan

Tuntui kuin luontokin olisi ollut puolellamme. Iltayöstä alkoi taivas vetäytyä synkkään pilveen, ja valoisa heinäkuun yö muuttui tiheäksi hämäräksi alkaen hiljalleen sataa. Puolenyön aikoihin hiivimme varovasti asemalle päin aina ensimmäisten vaihteiden kohdalle ja asetimme kaksinkertaisen annoksen räjähdysainetta kiskon alle. Sytytin paikoilleen ja nopea naamiointi, jota jatkuva sade osaltaan auttoi, ja kaikki oli valmista junan tulolle. Pääsimme jo metsän suojaan, kun asemalta lähti kolmimiehinen partio, kulki radalla. Jäimme seuraamaan, mahtavatko huomata miinoituksemme. Eivät huomanneet, jatkoivat matkaansa kovasti moloittaen. Vetäydymme metsän suojaan sateelta ja odotimme vain junan tuloa ennen aamua, ettei työmme vahingossakaan paljastuisi ja politrulkimme saisi lisää oppitunnin aiheita.

Sade oli lakannut ja lähdimme kohtauspaikalle. Ehdimme parin kilometrin verran kulkea, kun alkoi kuulua junan ääniä Lounatjoen suunnasta. Jäimme kuuntelemaan ja odottamaan, milloin juna ehtisi miinoituksemme kohdalle ja toimisiko kaikki suunnitelman mukaan.

Minuutit tuntuivat pitkiltä, ja aloimme jo epäillä onnistumistamme itsekkin, kun aseman suunnassa välähti kuin salaman leimahdus ja kuului ensin valtava räjähdys ja sitten hirvittävää kolinaa ja ryskettä vaunujen törmätessä suistuneeseen veturiin. Työmme oli onnistunut ja tyytyväisinä jatkoimme matkaamme arvailen vihollisen mielialoja ja mahdollisia vastatoimenpiteitä päämme menoksi.

Vihollisen reagointi olikin ihmeellisen nopeaa. Jo seuraavana päivänä rata varmistettiin niin seisovilla kuin liikkuvillakin vartioilla. Nyt ei enää

auttanut törmätä radalle, ennenkuin oli seurannut partioiden liikkuma-aikoja, jotka eivät olleet pitkällä väliajoilla pilattuja. Mutta nopeasti toimimalla usein onnistui, joskin yllätyksiä sattui. Vihollisen partiot olivat pieniä, pari kolme miestä, joten olimme tasaväkisiä voimien suhteen. Vihollinen oli aina epäedullisessa asemassa törmätessään meihin, mikä puolestaan vielä lisäsi heidän tappioluetteloaan. Junat eivät myöskään enää ajaneet huolettomasti, vaan hiekkavaunuja työntävä veturi kulki edellä, laukoen mahdolliset miinoitukset radalla. Hyvällä onnella ehdimme joskus suorittaa miinoitukset varmistusjunan ja oikean junan välillä, mikä teki liikenteen entistäkin epävarmimmaksi ja sitoi valtavia varmistusjoukkoja. Vankien kertoman mukaan veturimiehet pelkäsivät niin paljon miinoja, että heidät oli suorastaan pakotettava matkalle. Paljon voi kuusikin miestä aiheuttaa viholliselle päänvaivaa ja sitoa joukkoja, joten aloimme entistä enemmän ymmärtää politrukin purkauksia.

Olimme suorittaneet jo lähes kolme viikkoa tehtäviämme niin pääradan kuin Koivistonkin radan suunnassa. Matkamme jatkui yhä syvemmälle. Lentokone huolehti hyvinvoinnistamme ja tarpeistamme niin ruuan kuin räjähdysaineidenkin suhteen. Mitään tappioita ei ollut ja mieliala oli korkealla.

Kivennavan eteläpuolella jaoimme taas partion kahtia. Toinen puoli aloitti matkansa Mainilaan, toinen Kuokkalan—Rajajoen välille miinoitustehtäviin. Tapaamisajan sovimme kolmen vuorokauden kuluttua Lintulanjoen maastoon.

Jouduin radalle lähtevään joukkoon. Vanhimaksi oli määrätty kersantti Juvonen, joka Kuok-

kalassa kasvaneena tunki maaston ja halusi välttämättä päästä kotiseudulleen "kostamaan ryöstäjille", kuten termi kuului. Ja kotiseutu kai vaikutikin sen, että jo muutenkin rohkea ja peloton mies muuttui aivan yltiöpäiseksi.

Liikuimme pääasiassa öisin, sillä päivät olivat liian kuumia painavien reppujen kanssa kulkea, ja täydellinen siviiliasutus antoi siihen myöskin aiheutta, sillä niillä oli erittäin "paha tapa" ilmoitella näkemänsä sotilaille, jotka taas välttämättä halusivat tehdä lähempää tuttavuutta kanssamme, vaikka monasti tulivat huomaamaan haluttomuutemme siihen.

Liikkuminen oli helppoa, sillä Juvonen tunki maaston, emme tarvinneet karttoja emmekä kompassoja. Mitä lähemmäksi Kuokkalan päästiin, sitä rohkeammin käytimme kaikkia mahdollisia teitä hyväksemme. Jopa niin tarkoin, että katsoimme aiheelliseksi joskus huomauttaa siitä Juvoselle, ja esittää turvallisempia kulkuteitä. "Ei Kuokkalassa ennenkään tarvinnut pelätä", saimme vastaukseksi ja siihen oli tyytyminen.

Haapalasta Kellomäelle johtavalla maantiellä, jota yöllä kuljimme, alkoi kuulua lähestyvän hevosajoneuvon aiheuttamaa kolinaa. Olimme valmiina menemään tien sivuun, kun Juvonen huomasi ai-keemme. Mitä varten, ihmetteli hän, tähän on leveä tie, kyllä siitä yksi Iivana ohii sopii, tulkaa vain perässä. Hevosmies ajoi vastaamme ja kohdalle ehdittyään sanoi Juvonen vanjalle selvällä suomen kielellä:

— Ja nyt anna painua, äläkä seisata ennen Moskovaa, suomalaiset ovat jo täällä.

Liekö ajaja ymmärtänyt, mutta kyllä se lähtikin, kuin paholainen kintereillään. Liekö sitten pysähtynyt ennen Moskovaa?

Saavuimme radalle jo aikaisin aamulla, kello oli vasta 4. Meillä oli hyvää aikaa hakea rauhallinen ja hyvä tähytyspaikka radan varresta. Tarkoitus oli tähyttää päivän liikennettä radalla ja yöllä suorittaa miinoitukset. Samalla voimme seurata vartiomiehiä ja partioita, joita tosin ei vankien kertoman mukaan siellä saakka ollut, mutta eihän vihollisen jutuissa koskaan ole perää; paras siis varmistaa asia.

Silmäpari seuraa jännittyneenä naapurin touhuja

Kanervan seisakkeen ja Kuokkalan aseman välillä kasvoi erittäin sakeaa taimistoa, melkein läpi pääsemätöntä, joka ulottui aina ratapenkereeseen saakka. Tässä olisi ihanteellinen tähytyspaikka päiväksi. Näin uskoimme, mutta se oli kaikkea muuta kuin rauhallinen paikka, jonka tulimme huomamaan muutamaa tuntia myöhemmin.

Ruokailtuamme ja illan miinoitussuunnitelmat tehtyämme rupesimme nukkumaan. Nukkumapaikan valitsimme taimiston sisältä, kolmannen miehemme, alikersantti Vainikan jäädessä vartiioon ja hoitamaan tähytystä.

Ehdimme päästä juuri syvään uneen ja kello oli vasta 7, kun vartiomies ryntäsi luoksemme hokien, että olemme saarrettu ja vihollisia on joka puolella. Ehtipä hän vielä kirota Juvostakin, joka pitkin teitä liikkuen oli paljastanut meidät. Kuuntelimme, ja aivan oikein, joka puolelta kuului rutinaa, aivan kuin olisi oksia katkottu. Tunsimme itsemme melkoisen turvattomiksi, sillä kolme miestä ei pysty pitkää aikaa asemasotaa käymään vihollisen puolella. Juvonen katkaisi hiljaisuuden selvittämällä miten "kuiva" paikka koko Kuokkala on ollut Kasinoa lukuunottamatta ja että on sentään hyvä, kun täälläkin jotain sattuu. Mutta samassa tuli jo käskyin:

— Antaa niiden tulla aivan lähelle, näin sakeassa taimistossa ne eivät huomaa, ennen kuin muutama metrin päästä. Aseet valmiiksi, panoksia ei saa säästää, joka mies päästää niitä taivaan iloon mahdollisimman monta, ja aukkoa on mennä vaikka Pietariin, kyllä minä paikat tiedän, tulkaa vain perässä.

Olimme valmiina toimimaan ja luottamus Juvosen oli täydellinen. Mutta äänet eivät tuntuneet lähestyvän. Odotimme aikamme ja rutina kuului yhtä kaukaa. Päätimme ottaa selvää, mitä noilla miehillä on mielessä. Lähestyimme varovasti tulosuuntaamme, ja nyt alkoivat asiat selvitä. Vihollinen oli tuonut sotilaita raivaamaan juuri sitä taimistoa, jossa olimme. Ryhmittäin olivat asettaneet kiväärinsä taimiston laitaan, josta alkoi kangasmaasto. Vetäennyimme takaisin pohtimaan tilannetta.

Motissa oltiin, mutta sikäli edullisessa, että vihollinen ei tiennyt olemassaoloamme ainakaan vielä.

Radan yli menoa ei voinut ajatellakaan, sillä radan takana alkoivat peltoaukeat ja sotilaat radan varressa tekivät sen suunnan mahdottomaksi. Radan suunnassa taas alkoivat aukeat, eikä asemallekaan ollut kuin vajaan kilometrin matka. Tulosuunnassamme taas alkoi harva kangasmaasto, joka asettaisi meidät alttiiksi kokonaan vihollisen tulelle, ennen kuin ehtisimme juosta kolme-neljäsatua metriä tiheimmän metsän suojaan. Emme myöskään voineet jäädä odottamaan vihollisen poistumista, sillä alue oli niin pieni, että sen raivaus ei kestäisi iltaan saakka, koska miehiä oli varovaisenkin arvion mukaan lähes 200. Tilanne oli kannaltamme varsin synkkä, mutta ei toivoton, kuten Juvonen totesi.

Hän tunki maaston, ja hänellä oli myös suunnit-

Huonompi leivätön kuin kei-
noton. Kaukopartio jopeka ylit-
tämässä

telma selvillä, ja ilman häntä olisimme todella olleet erittäin vaikeassa tilanteessa. Lähdimme liikkeelle tulosuuntaamme, ja aikamme kierreltyämme lähimpää taimiston raivaajia, pääsimme jonkinlaisen ojan uomaan, joka jostain syystä oli kaivettu kai jo viime vuosisadalla. Sitä pitkin mahdollisimman matalana ja äänettömästi ryömien ehkä onnistuisimme pääsemään pois saartorenkasta huomaamatta ainakin niin pitkälle kuin oja riitti.

Aloimme etenemisen, joka vaati aikaa, mutta sitähän meillä oli. Jokainen liike oli tehtävä harkiten, sillä pieninkin risun katkeaminen olisi saattanut merkitä arvaamattomia seurauksia, sillä lähimmät sotilaat olivat vain muutaman metrin päässä tosin selkä meihin päin ja pitäen ääntä itsekkin. Mutta valvovat upseerit ja aliupseerit liikkuiivat ympäristössä, ja niitä oli syytä varoa eniten. Juvonen tosin lohdutteli, että jos ne sattumalta huomaavat, tuleehan ainakin monta viskaalin paikkaa avoimeksi puna-armeijassa. Se oli laiha lohdutus, sillä kireällä olivat hermot meilläkin.

Olimme päässeet ehkä 60—70 m, kun oja loppui suopursuja kasvavaan kosteikkoon. Tämä alue ei ollut suuri, tuskin kymmentäkään metriä halkaisijaltaan, mutta tarpeeksi laaja kuitenkin suojaamaan meitä vihollisen silmiltä. Päätimme jäädä siihen päiväksi. Onhan hauskaa katsella naapurien työntekoa, tuumi Juvonen.

Seurasimme aikamme vihollisen touhuja, sillä päivähän oli vasta alussa, ja päätimme jatkaa keskeytynyttä untamme. Vainikka lupasi jatkaa vartiointia.

Päivä oli alkanut nopealla herätyksellä, ja ilmeisesti ne eivät vieläkään loppuneet. Puolenpäivän aikana taas vartiomies töni kylkeemme kuiskaten, että nyt tulee naisia suoraan olinpaikkaamme. Nostimme varovasti päätämme, ja meitä kohti lähestyi nainen kahden tyttösen kanssa. Nainen ei voinut mennä ohitse meitä huomaamatta, ja silloin sotilaatkin saavat tietää meistä. Juvonen oli yksin rauhallinen ja aloitti tilannearvioinnin omalla tutulla tavallaan päivitellen, miten vanha ja ruma tuo akka oli, ja työtöt aivan lapsia vielä, jos olisivat olleet kunnan ihmisiä, meillä olisi ollut hauska iltapäivä.

Väkisten alkoi naurattaa tilanteen vakavuudesta huolimatta. Sotilaat olivat myöskin huomanneet tulijat ja seurasivat katseillaan niiden kulkua. Yritimme painautua mahdollisimman matalaksi suopursujen joukkoon ja viimeiseen saakka toivoen naisten muuttavan suuntaansa. Nyt oli vielä pelko, että havaitessaan äkkiä kolme partaista miestä edessään, he kirkaisevat ja silloin meillä alkaa kova juoksu metsän suojaan, ennen kuin vihollinen toipuu toimimaan.

Mutta venäläinen nainen on kai tottunut pahempiinkin yllätyksiä kestäväseen, sillä havaitessaan meidät edessään ei ääntäkään päässyt heidän huuliltaan. Tosin työtöt hypähtivät säikäyksissään ja alkoivat juosta, mutta naisen kierto auttoi heti, ja juoksu loppui lyhyeen. Mutta nainen oli heti tilanteen tasalla. Hän alkoi tehdä liikkeitä, kuin olisi marjoja noukkinut. Sotilaat kai ihmettelivät, mikä sai työtöt niin pomppimaan, koska kaikki vain tuijottivat heitä.

Nyt alkoi keskustelu, joka tosin oli melko yksipuolista, sillä venäjän kielen taitomme päättyi muuttamaan tuhmaan sanaan, paitsi Juvosta, joka hieman ymmärsi. Käsillä puhuminenkaan ei käynyt, kun piti olla matalana maassa. Keskustelulle antoi hyvää vauhtia Juvosen ojentama 10 ruplan raha naiselle, joka kiireesti solutti sen jonnekin hameensa pömpöön.

Saimme sen verran selvää, että sotilaat oli tuotu Kellomäeltä raivaamaan ampuma-alaa radan varteen, koska pelättiin suomalaisten hyökkäystä. Kellomäellä on paljon sotilaita, vaikka ei lukumäärää sanonut tietävänsä. Lupasi pyhästi olla puhumatta mitään meistä ja vaientaa työtötkin. Nyt hän vilkaisi vasta saamaansa seteliä ja kysyi, eikö meillä ole pienempiä rahoja, sillä niin suurta seteliä ei uskalla näyttää kenellekään; alkavat kovat kuulustelut mistä on sellaisen saanut. Mutta saadesaan kuulla, ettei meillä ole muuta rahaa, seteli katosi entiseen paikkaan. Vielä hän pyysi illalla sotilaitten mentyä tsajulle kotiinsa, jonka pääty näkyi. Taisimme hätäpäissämme luvatakin, ja ristinmerkkiä tehden nainen jatkoi matkaansa sotilaita kohden.

Nyt alkoivat hermoja repivät hetket. Pitäisikö nainen sanansa vai joudummeko petetyiksi. Seurasimme naisten kulkua, kunnes he katosivat näköpiiristämme. Sotilaat jatkoivat työtään entiseen tapaan. Mutta mitä tekevät naiset meidän näköpiirimme ulkopuolelle päästyään. Tätä ajatellen päätimme kaiken uhallakin jatkaa matkaamme, sillä jos vihollisen onnistuisi saartaa meidät tähän aukealle, olisi kohtalomme varma.

Maastoa hyväksi käyttäen ja varovasti liikkuen pääsimme huomaamatta tiheämmän metsän suojaan. Vihollinen ei ainakaan antanut huomata, että se olisi mitään havainnut. Ja onhan vaikeaa havaita-kin maaston värissä täydellisesti olevaa miestä, joka pysyy liikkumattomana aina silloin kun vihollinen katselee siihen suuntaan.

Nyt olimme valmiit painumaan kiireesti syvälle metsän suojaan, jottei enää sattuisi yllätyksiä, ja kysyimme Juvoselta hänen suunnitelmaansa, hoputtaen samalla lähtöön. Mutta Juvonen sanoi, että nythän meillä ei ole mitään kiirettä, vaan oli katsottava, pettikö se nainen meidät ja että oli hauskaa katseltavaa, jos vihollinen yrittäisi saartaa meidät tuohon aukealle ja vetäisi vesiperän. Tämä oli Juvosen ajatus, ja vaikka pienoista pettymystä tunsimmekin, niin emme siitä maininneet, sillä olimme oppineet näkemään hänen hyvän huumorintajunsa ja selkeän ajatuksen juoksunsa vaikeissakin paikoissa. Ja niin jäimme odottamaan tilanteen kehitystä.

Lähes kaksi tuntia odotettuaamme olimme varmoja siitä, että nainen oli pitänyt lupauksensa. Mitään ei tapahtunut. Kello oli kolme iltapäivällä, ja vihollinen sai työnsä tehdyksi, taimisto oli harvennettu ja suuremmalta osalta kaadettu. Sotilaat lähtivät pois. Nyt suuntasimme matkamme aseman toiselle puolen Ollilan ja Kuokkalan välille, noin 2 km Kuokkalasta, ja jäimme seuraamaan mahdollisten partioiden liikkeitä radalla, sillä päivä oli siltä osalta jäänyt puutteelliseksi, niin valitettavaa kuin se tehtävämme kannalta olikin.

Tähystimme rataa loppuillan, eikä mitään vartioita havaittu. Junia kulki melko tiheään kumppaanin suuntaan.

Kellon lähetessä puoltayötä jätimme kaikki liiat varusteet noin 1 km päähän radasta metsän suojaan, ja kolmannen miehemme jäädessä vartioon niiden luokse me muut lähdimme pyrkimään radalle tehtäväämme suorittamaan.

Yö oli pilvinen ja tarpeeksi hämärä. Peltoaukeitten välissä olevaa metsäkannasta pitkin saavuimme radalle. Paikka oli ihanteellinen miinoitukselle korkean pengerryksen takia. Tuskin pääsimme alkamaan työtämme, kun Kuokkalan suunnasta alkoi kuulua suuremman vihollisosaston lähestyminen rataa pitkin. Suojauduimme pensaikkoon radan viereen nähdäksemme, mikä joukko sieltä tulee. Ohitsemme marssi komppanian vahvuinen vihollisosasto Rajajoen suuntaan. Ihmettelimme, mihin joukkoja vietiin yöllä, sillä meitä ne eivät ainakaan etsineet noin suurella suljetulla joukolla.

Askeleiden äänet lakkasivat kuulumasta, ja me nousimme taas radalle aloittaen työmme. Olimme jo oppineet äänettömästi tekemään työmme ja joka aisti valppaana, joten heikkokin mahorkan haju sai meidät heti valpastumaan. Emme kuulleet mitään ääniä, ja kaikki oli hiljaista, vaikka tiesimme, että vihollinen on lähellä. Viimeinen panoksemme oli jo valmiina, ja suoritimme loppunämiointia kaikessa kiireessä. Sen tehtyämme lähdimme kulkemaan peltoa pitkin varusteittemme luokse. Ehkä kolmekymmentä metriä kuljettuamme ammuttiin valoraketti Kuokkalan puoleisesta metsän reunasta. Heittäydymme nopeasti ojaan ja ihmettelimme, mitä moinen mahto tarkoittaa.

Mutta meidän ei tarvinnut pitkään ihmetellä, sillä totesimme pian, että vihollisella oli yötaisteluharjoitus käynnissä ja äsken ohitsemme kulkenut joukko toimi todennäköisesti jonkinlaisena hyökkäysosestona, joka alkoi lähestyä metsän reunassa olevaa puolustajaa. Täten selvisi, mistä tuo mahorkan haju tuli, ja onnittelimme itseämme äänettömästä liikkumisesta radalla, vaikka emme tienneet vihollisen läheisyydestä mitään ennen mahorkan paljastavaa hajua.

Valoraketteja nousi yhä tiheämmin eikä meillä ollut mahdollisuutta päästä pois hyökkäävän joukon edestä. Mutta päätelimme, että antaa niiden hyökätä ohitsemme, eihän niillä ole kuin paukku-patruunoita, joten meille ne eivät voi mitään, ja jos tarvis vaatii, annamme konepistooliemme yhtyä leikkiin.

Mutta vihollinen kulki ohitsemme kovasti ampuen meitä huomaamatta, ja me pääsimme varusteittemme luokse, jossa vartiomiehemme kovasti hermostuneena jo odotti luullen meidän olevan jo mennyttä miestä, koska niin kovaa ammuntaa kuului.

Vihollisen ammunta jatkui yhä kiivaana, kun alkoi kuulua lähestyvän junan ääniä Rajajoen suunnalta. Taitaa sittenkin taisteluharjoitus saada oikean lopun arvelimme junan lähestyessä miinoitustamme.

Räjähdyksen tapahduttua ammunta loppui kuin erotuomarin käskystä. Hirvittävän ryskeen ja kolinan tauottua vallitsi kuoleman hiljaisuus. Vihdoin alkoi kuulua sotilaiden ääniä heidän kiiruhtaessaan onnettomuuspaikalle.

Emme jääneet enää odottamaan seuraavia junia, sillä aina neljän tunnin kuluttua tapahtuisi uusia räjähdyksiä. Mietimme vain, mahtokohan se nainen tuntee iloa saamastaan kymmenestä ruplasta vai olikohan hänellä sama kohtalo kuin entiselläkin omistajalla, jolta se joutui haltuumme.

— Kovan onnen raha se vain omistajalleen oli, tuumaili Juvonen, — hyvä, että siitä ajoissa luovui.

Kohtaamispaikalla aloimme suunnitella kotiin lähtöä. Nyt ei enää tarvitsisi Vuoksea veneillä ylittää, sillä omat joukkomme etenivät kovalla vauhdilla kohti rajojamme. Vuoksi oli jo Suomen puolella. Tehtävämme oli päättynyt, ja saimme ryhtyä odottelemaan seuraavan näytöksen alkua.

Jo häviämään tuomittujen vepsäläistalojen uljas edustaja Soutjärvellä

Terttu Roiha

VEPSÄLÄISTEN "SISTRANA"

»Olin vahaa jokaisen vepsäläisen tytön edessä, kun he katsoivat minuun anovasti jonkun vanhan vaaterievun takia. Kykenin tuntemaan suurta sääliä tyttöjä kohtaan. Se oli kannustin, jonka takia uhrasin lomastani monta päivää hankkiakseni heille tarvikkeita, joita he niin kipeästi kaipasivat.»

OLIN LINNOITUSTYÖPATALJOONAN sairastuvan "vanhimpana". Tehtävä ei ehkä ollut kaikkein viehättävimpiä, mutta paljon siinä sentään oli valopuoliakin. Pataljoona oli hajoitettuna kolmeen eri työkohteeseen. Siihen kuului myös vepsäläiskomppania, joka oli järjestetty niistä miesten ripppeistä, mitä vielä oli jäljellä suomalaisten saapuessa, mutta nuoria tyttöjä oli sitäkin enemmän. Tyttöjen joukossa pidettiin aina hauskaa, sillä mitäpä heille merkitsi, olivatko he kolhoosissa töissä vai täällä "torokaa" tekemässä. Parempi oli kuitenkin viimeksi mainittu, koska siitä maksettiin säännöllisesti palkkaa, ja rahalla taas sai lähikylän Vakostakin yhtä ja toista. Puhumattakaan siitä mahdollisuudesta, joka valkeni, kun minä "sistra" lähdin lomalle, otin heidän vaatekorttinsa ja rahansa ja toin heille lähes kaikkea, mitä heidän nuori mielensä kaipasi, etupäässä alusvaatteita. Olen nähnyt, kuinka tytöt keräsivät suomalaisten sotilaiden hylkäämiä jalkarättejä, pesivät ne ja ompelivat niistä itselleen rintaliivejä. Siivousräteistä oli ainainen puute, vaikka annoin loppuunkulutettuja vaateriepuja tarkoitukseen. Anastasia, joka oli sairastuvan siivooja, hypisteli hetken käsissään ja katsoi sitten kauniisti minuun sanoen:

— Shoma on. Anna minulle. Konss' menen Himjokessa käymään tuon luutturättii.

Olin vahaa jokaisen vepsäläisen tytön edessä, kun he katsoivat minuun anovasti jonkun vanhan vaaterievun takia. Tunsin kai itseni silloin ruhtinattareksi, joka armollisesti antaa pois kerran käytetyn juhlapukunsa, koska ei samassa enää voi toista kertaa esiintyä. Kykenin tuntemaan suurta sääliä tyttöjä kohtaan. Se kai olikin kannustin, jonka takia uhrasin lomastani monta päivää juostakseni liikkeestä liikkeeseen ja etsiäkseni pisteilleni ja rahoilleni sopivia sijoituskohteita. Kun sitten tulin lomalta, oli huoneessani kuin markkinat. Piti sovittella mikä kenellekin parhaiten sopisi. Piti yrittää olla tasapuolinen, jotta jokainen jotain saisi. Liikutettavaa oli nähdä tyttöjen ihastusta mekkoihin, jotka olivat Mikonhallissa myymättä siitä yksinkertaisesta syystä, että olivat niin harvinaisen rumia, ettei kukaan raatsinut pisteitään niihin uhrata.

Kerran illalla tuli tyttö yksinään luokseni. Hänellä oli asiaa, mutta näytti, että sitä oli vaikea kertoa. Tiesin, että hän oli kihloissa suomalaisen pojan kanssa ja kohta piti pojan saada lomansa ja tulla hakemaan morsionsa ja viedä hänet Suomeen vi-

hille. Ajattelin, että asia mahdollisesti liittyy tähän ja kysyin:

— Jännittääkö sinua lähtö? Tahdotko tietää jotain erikoista? Vastaa sinulle, jos vain osaan. Kysy vain mitä tahdot! — Ja tyttö aloitti:

— Kats nagu, minulla ei ole vaatteita kuin nämä, jotka on päällä. Alla ei juuri mitään. Näytä minulle sinun vaatteita. — Tyttö riepu. En voinut muuta kuin näyttää hänelle alusvaatteitani. Liivit saivat hänet oikein säteilemään.

— Mitä maksaa Suomessa? — Kaikkien hintaa hän kovasti kyseli ja viimein hän antoi minulle laskutehtäväksi, mitä kaikkea hän voi saada rahoillaan, jotka hän on säästänyt. Siinä neuvoteltiin puoleen ja toiseen. Ehdotin, että hän sitten itse ostaisi ne, kun menee Suomeen. Mutta hän tahtoi ne välttämättä jo siksi, kun lähtee sulhasensa mukaan. Ei siis auttanut muu kuin kirjoittaa tuttavalleni ja antaa tehtävä hänen suoritettavakseen. Aikaa oli vähän ja minä tiesin, että ei ollut niinkään helppoa saada tällaista tavaraa. Mutta tytölle olisi ollut aivan turhaa yrittääkään selittää sitä. Heillä oli kailkilla sellainen käsitys, että Suomesta saa mitä vain, ja en minäkään sitä käsitystä tahtonut muuttaa.

Vepsäläisheimon viimeisiä rippeitä kotoisissa töissä Soutjärvellä.

Malttamattomina odottelimme sitten pakettia tulevaksi, ja kun se viimein tuli, minä olin ainakin yhtä jännittynyt kuin tyttökin, joka odotti elämänsä ensimmäisiä liivejä. Aukaisin paketin ja totesin, että se sisälsi kaikki aivan toivomustemme mukaan. Aikani oli pitkä odottaa iltaan, jolloin tyttö taas tuli oveltani kysymään, oliko paketti tullut. Nyt sain kuvitella olevani hovineito, joka puki prinsessaa prinssin kohtaamista varten. Tyttö kainosteli ja kikatti, ja kun sain hänet vihdoon puetuksi, hän katseli itseään minun peilinkappaleestani. Odotin jännityksellä mitä hän tulisi sanomaan ensimmäiseksi, ja samassa hän sanoikin:

— Kuka vielä laittaa minulle hampaan? — Häneltä oli etuhammas poissa, ja kieltämättä tämä ei häntä kaunistanut. Senkin hän sai. Kelpo hammaslääkärimme laittoi hänelle hampaan, ja niin tyttö voi vapaasti hymyillä onnellista hymyään, kun hänen ylkänsä tuli ja haki hänet ja jätti myös koti-Suomeen.

Suomesta tyttö kirjoitti minulle ja kiitti kaikista touhuistani. Hän kertoi:

— Ylen on hyvä minulla. Talossa on vain starikka ja maatuska, ja minulle ja heille oma komnaata. Neljä lehmää ja hevonen ja kaiken maidon saa pitää itse. Vähän ikävä minun on nyt, kun Matti on jo rintamalla eikä ole ketään, jonka kanssa täällä bakisisin.

* * *

Kerran kun kävelin maastoon vepsäläiskomppaniaan, tytöt piirittivät minut tapansa mukaan ja hypistelivät vaatteitteni kankaita hokien:

— Shoma on, mitä maksaa Suomessa?

Huomasin, että yhden silmässä oli side ja tiedustelin, mikä siinä on. Tyttö vain nauraa tirkskui, ja niin tekivät toisetkin. Menin tyttöä kohti aikomuksella ottaa siteen pois, mutta tyttö pakeni. Mietin hetken, miten minun pitäisi toimia, että saisin tietooni silmän vaivan. Mairittelin häntä kuin sairasta lasta, ja silloin hän sanoi:

— En näytä sinulle sitä täällä, tule parakkiin. — Menimme parakkiin ja siellä antoi tyttö minun ottaa siteen pois. Nähtävästi hän odotti jännittyneenä, minkä vaikutuksen minuun tekisi, kun näen, mitä side katki alleen. Kieltämättä hämmästyin kovin, kun siellä ei ollutkaan silmää, vaan kurttuinen, melkein umpeen kasvanut silmäkuoppa. Kysyin, milloin onnettomuus on sattunut. Tyttö nosti päänsä ylväästi pystyyn ja kertoi näin käyneen edellisessä sodassa. Minä tahdoin vielä tietää, miten siihen osui ja mikä? Kuvittelin mielessäni jotain pommitusta. Tyttö ei ensinkään ollut haluton kertomaan, kuinka hän oli ollut hangella pensaan juurella ja ampunut kovasti juuri silloin kun osuma tuli.

— Finskisoldaatti ampui. — Painoin pääni alas, mutta samalla tajusin, että hänhän oli ollut sodassa mukana. Nyt tyttö etsi jotain laatikostaan, tuli ja näytti minulle valokuvaa, jossa oli kolme naissohilasta ja yksi heistä oli juuri tämä tyttö. Kiväärin kädessä he siinä uljaina seisovivat. Tyttö oli nyt kuin täynnä uhmaa siinä seisossaan, ja minusta

tuntui, että tässä olemme kaksi vihollista vastustusten. Minulle tuli kiire ulkoilmaan.

* * *

Kerran taas tuli sairastuvalle vanha mies. Uikuttii ja valitti tullessaan ja piteli vatsaansa. Kun aloin häntä haastatella, ilmeni, että hän ei paljoa ymmärtänyt minun puhettani enkä minäkään paljoa hänen. Sen kuitenkin ymmärsin, että ”kohtu on lujast’ kibee”. Minua nauratti. Olin kyllä tietoinen, että vatsaa nimitetään kohduksi, mutta ensimmäinen tapaus tämä oli minun kohdallani. Yritin udella onko kohtu löysänä, mutta sitä ei mies taas ymmärtänyt.

— Ei elgenda, ei elgenda, hoki mies, ja minä mietin taas niitä avainsanoja, joita olin Anastasialta, siivoojaltani, opetellut. Sitten muistinkin. Kysyin:

— Pitääkö käydä usein ubornajassa? — Miehen ilme oikein tuli iloiseksi, kun hän huomasi, että minäkin rupean jo jotain tajuamaan, ja hän loihe lausumaan:

— Kats’ nagu, paskantaaph lujast, paskantaaph lujast!

Anastasia tuli juuri paikalle koska arvasi, että tulkkia ehkä tarvitaan. Hän puhui vähän aikaa ukon kanssa venäjää ja selitti sitten minulle aivan ukon sanoilla. Enkä minäkään niin hieno ollut, etten olisi sitä ymmärtänyt. Ukko sai lääkkeet ja ”spasiibaansa” hokien kiiruhti kohti ubornajaa.

* * *

Olin minä kerran oikeissa praasniekoissakin. Vanha maatuska Himjoen kylästä oli kutsunut Ruoppojan terveystiskon kotiinsa, koska silloin oli hänen tyttärensä syntymäpäivä. Olin sattumalta Ruoppojalla käymässä, ja niin pääsin vahingossa koko elämäni pitoihin. Kävelimme hilpein mielin ”torokaa” pitkin ja välillä poikkesimme mökeissäkin, joissa ”sisko” kävi antamassa ohjeitaan tai katsomassa entisiä potilaitaan. Joka paikassa meidät otettiin vastaan kuin ystävät ikään ja varsinkin terveystiskar sai paljon arvonantoa ja mielestäni siihen olikin täysi syy, sillä kyllä hän paljon uhrautui vepsäläisen väestön terveyden hyväksi.

No niin. Saavuimme viimein mökkiin, joka oli matkamme päätavoite. Täti oli siellä jo odottanut vierastaan, ja nyt niitä tulikin kaksi. Kohta oli samovaari pöydässä, ja me nautimme teetä ja piiraita. Vaikka kyllä me vähän vierastimme sitä auringonkukkaöljyä, missä ne oli paistettu. Teen jälkeen tarjottiin kiisseliä, jostain esanssista tehtyä. Mieluimmin olisin ollut sitä syömättä, mutta en voinut loukata emäntää. Huomasimme, että täti vain jatkoi touhuamista hellan luona ja — eikös vain — sieltä tuli seuraava ruokalaji. Munakokkelelia, ilman suolaa ja muita tykötarpeita. Sain nielaista joka lusikallisen kaksi kertaa. Kyllä se meni alas asti ensimmäiselläkin, mutta palasi liukkaasti ja nopeasti takaisin suuhun. Oli nielaistava sama uudelleen. Kun aikamme tempuilimme uskaltamatta katsoa toisiimme, saimme kuin saimmekin lautasemme tyhjäksi. Nyt täti oli jo vähän vaivautuneen näköinen, ja minulla oli tunne, että joku asia on jotenkin vinossa, mutta kun hän kohta ky-

syi, otammeko vodkaa, jos hän tarjoaa, niin koko hänen vaivautumisensa meni sen laskuun! Täti meni kai hakemaan vodkaansa ja meillä oli tilaisuus potkaista toisiamme säärein. Aito itäkarjalaiset praasniekat ja aito venäläinen vodka! Näistä pidoista tulemme vielä kertomaan lapsenlapsillemmekin.

Täti toi oikein juhlalliset, jalalliset ryyppylasit pöytään, ja me nostimme ne syntymäpäivälapsen kunniaksi ylös. Silloin huomasin, että vodka oli karmiinin punaista. Join sen kuitenkin loppuun, ja tädille tuli sanotuksi:

— Kiitos, se oli hyvää, mutta kuinka olen saanut sellaisen mielikuvan, että vodka on valkoista, väritöntä ainetta? — Nuolin huuliani ja selvä bensiniin maku tuli suuhuni. Katsoin siskoon, hän oli kummallisen näköinen sanoessaan:

— Ajatella, kuka olisi voinut koskaan kuvitella, että vodka tulee minun tuttavakseni tällaisissa olosuhteissa. — Täti ei huomannut mitään erikoista meissä, koska liverteli vastaukseksi minun kysymykseeni:

— Venäläinen vodga on valkuaa. Se on harasoo. Tämä ei venäläistä vodkaa. — Päätäni pyörrytti ajatus, joka nyt juuri rakentui aivokopassani. Tämä on nyt sitä poikien "telaketju-konjakkia".

Hyvästelimme nopeasti, sillä nyt alkoi olla kiire ulos. Kun pääsimme mökin nurkalle alkoi pahoinvointi, ja sitä jatkui koko kymmenen kilometrin matkan. Harmitti niin, kun kulki autojakin, joihin olisi varmasti päässyt kyytiin, mutta ainakin toinen aina auton tullessa, jollei molemmat, oli antamassa ylen. Yritäppäs sitten sellaisessa kunnossa autoon! Kyllä se sotatoimialueella olevien naisten maine ilman tällaisia tempauksiakin tahtoi vain laskea alle torihintojen. Jatkuvasti kyllä vakuutimme toisillemme, että näistä praasniekoista kyllä puhutaan ja on puhuttukin, jos on siunattukin itseämme. Olisimmehan saattaneet kuollakin tuohon vepsäläis-maatuskan tarjoamaan, ja suomalaisen sotilaan kekseliäisyyden aikaan saamaan "telaketjucocktailiin."

Kun illalla väsyneenä ja huonokuntoisena tulin tuvalle ja kerroin koko tarinan Anastasialle, hän oli ruumiillistunut myötätunto sanoessaan:

— Jos vain olisit kertonut minulle, että menet praasniekkoihin, olisin kyllä sanonut sinulle, ettet saa syödä lautasta loppuun. Niin kauan tarjotaan, kun vieras jättää lautaselle.

— Selvä. Seuraavalla kerralla kyllä tiedän, etten syö köyhän maatuskan viikon muona-annosta.

Reino Kalervo

VIIVYTYKS KESKITETYIN VOIMIN EI KÄYNYT ILOMANTSISSA

IV Armeijakunnan vaiheita Talvisodassa

KUTEN JO AIKAISEMMIN on mainittu, IV AK:n alue oli voimasuhteisiin katsoen valtavan laaja. Pohjois-eteläsuunnassa se ulottui Laatokasta aina Oulun läänin eteläräjälle saakka tarkemmin sanottuna ylimalkaiselle linjalle Pielisjärvi—Uimaharju—Lupasalmi. Vasta tuon linjan pohjoispuolella olivat naapurijoukot, eversti E. Raappanan Pohjois-Karjalan ryhmä.

Kaukana armeijakunnan vasemmalla siivellä, Kuolismaan kylästä itään oli majuri V. Nikoskelaisen komentama Erillinen pataljoona 11. Peninkulmaiset korvet ja suot erottivat sen armeijakunnan päävoimista, puhelimitsekin oli aika ajoin vaikea päästä pataljoonan kanssa yhteyteen. — Er.P 11 oli perustettu Lieksan sotilaspiirin toimesta runkoon Joensuun Rajavartiosto, ja kuten kaikki Rajavartioston perustamat erilliset pataljoonat, sekin oli paikalliset olosuhteet erinomaisen hyvin tunteva valiojoukko. Mutta leveä oli pataljoonalle annettu vii-

Ensimmäinen tuttavuutemme tämänlaisen Ko.tion kanssa Ilo-
mantsin korvessa oli yllättävä

vytyskaistakin, jonka läpi johti kaiken lisäksi län-
nestä itään kaksi parempaa tietä:

— Ilomantsi—Möhkö—Kuolismaa—Liusvaara—
Megri ja

— Kallioniemi — Lehtovaara — Korentovaara —
Vellivaara—Iljanvaara.

Tiet eroitto toisistaan puolentoista peninkulmai-
nen tietön taival, jonka takia oli pakko hajoittaa
pataljoonan jo muutenkin mitättömät voimat mo-
lempien teiden varteen, pääosat Kuolismaan tien
suuntaan. — Mutta siellä olivat vihollisenkin pää-
voimat!

Korkeammissa johtoportaisa pidettiin vihollisen
esiintymistä Ilomantsin suunnassa suuremmin voi-
min sangen epätodennäköisenä ja katsottiin, että
Er.P 11:n kaltainen valiojoukko hyvin selviäisi tä-
män toisarvoisen suunnan varmistustehtävästä.
Vaikka mistäpä joukkoja enemmän olisi otettukaan,
kun etsikkoaika oli lyöty laimin! Olihan meidän
pakko lähteä sotaan vain yhdeksällä divisioonalla,
kun niitä ilman "säätäväisyyttä" olisi voinut olla
viisitoista. Nyt ei asia enää ollut korjattavissa, jos
kohta laiminlyönnistä ei ketään tietenkään voitu
asettaa vastuuseenkaan.

Vihollisuuksien puhjetessa oli pataljoonasta yksi
komppania valvomassa rajaa noin 50 km pituisella
linjalla, toinen oli Sulkulammella ja kolmas Näätä-
ojalla.

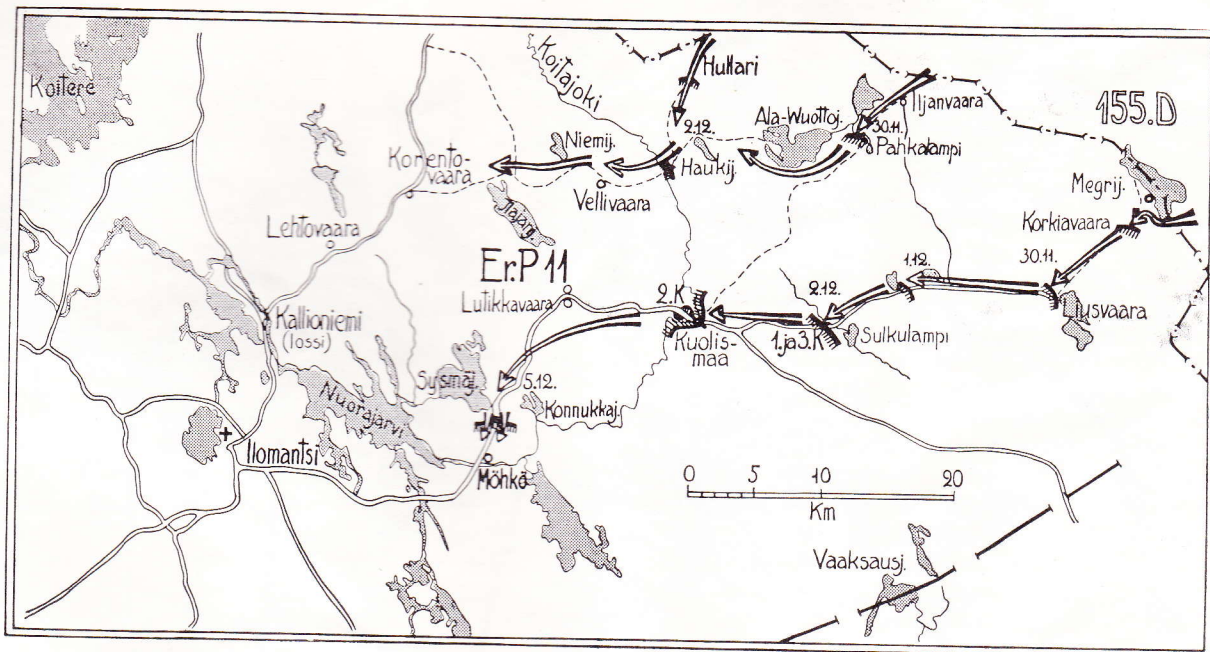
Vastustajasta ei suorastaan tiedetty mitään, tähys-
tyksen antamat tulokset olivat jääneet mitään sano-
mattomiksi aina marraskuun 26.päivään saakka. Sil-
loin esirippu hieman raottui, kun jyrkkää rajan
ylittämiskieltoa rikottiin.

Etulinjan tulenjohtaja talvisessa maastossa

Tuona päivänä oli rajaa partioimassa pari ilo-
mantsilaista nuorukaista, joita kovin harmitti se,
ettei rajan takaa oltu tähän saakka onnistuttu saa-
maan nimeksikään tietoja. Jotain siellä kyllä oli
tekeillä, mutta mitä, sitä ei tiedetty. Uteliaisuus alkoi
vaivata rajalla tarpovia poikia, ja niinpä he päätti-
vätkin käydä "paikan päällä" vähän silmäilemässä.
Kaikista varoituksista ja kielloista huolimatta partio
suuntasi kulkunsa rajan yli. Ja mitä se näki? Aivan
lähetyvillä oli 21 nuotiota, kunkin ympärillä 15—
20 miestä, lisäksi kaksi pitkää hevostallia. No jo-
tainhan tuokin oli, mutta miten saattaa tiedot esi-
miesten tietoon, kun oli tullut tehdyksi jyrkästi kiel-
letty teko. Keino keksittiin! Kun nuorukaiset vuo-
rollaan joutuivat tähystystorniin, ilmoitti kumpikin
oman vuoronsa tähystystuloksena nuo nuotiot, mies-
määrät ja tallit. Toiset tähystäjät kyllä vähän ihmet-
telivät, he kun eivät noin tarkkoja havaintoja olleet
tehneet, eikä oikein ylempänäkään tahdottu tietoi-
hin uskoa, vaikka ne olikin yhtäpitävästi tehnyt
kaksi tähystäjää perättäisillä vuoroillaan. Mutta sii-
henhän pojat olivat syyttömiä!

Marraskuun 30. päivänä ylitti vihollinen täälläkin
rajaviivan. Leveän kaistan eri osissa se tapahtui hi-
man eri aikoina, joka tapauksessa kello 7.30 ja 8
välillä. Paikoin edelsi ylitystä tykistötuli, toisin
paikoin käytettiin kranaatinheittämiä. Megrijärvellä
todettiin heti alussa ainakin kaksi komppaniaa, Il-
janvaaran seuduilla vähintään yksi. — Er.P 11:lla
oli tähystys aivan rajanpinnassa, varsinaiset kent-
tävartiot joitakin kilometrejä taempana ja näiden
vahvempien voimiensa luo tähystäjät kiirehtivät
ehätkseen ne ajoissa hälyttää. Eivät nämä "vah-
vemmat voimat" suuria olleet: Megrin suunnassa
puolitoista joukkuetta, Pakkalammella puoli ja Hul-

Ilo-mantsinsuunnan sotatoimet joulukuun alussa 1939

larissa vajaa joukkue, mutta kaikkialla ne asettuivat vastarintaan.

Megrin osasto vetäytyi sitkeästi viivytään Korkeavaaran kylää kohti, joka sijaitsee noin 6 km Megristä etelään. Täällä syntyi suurempi, jos kohta lyhytaikainen taistelu. Vihollinen hyökkäsi häikäilemättä rintamassa suljetuin osastoin ja kärsi puolustajan tullessa raskaita menetyksiä. Se ei tuntunut vastustajaa suurestikaan huolestuttavan, kylmäverisesti täyttivät takaa tulleet yhä uudet ja uudet osastot edessä syntyneet aukot ja lopulta ylivoima painolaan työnsi reservivänrikki V. Kettusen urhean osaston tieltään. Vetäytymistä oli jatkettava Liusvaaraan, ja näin oli vihollinen ensimmäisenä sotapäivänä voittanut päätien suunnassa maastoa noin 12 km.

Pahkalammelle, entisen luostarin paikalle oli sijoitettu alikersantti H. Tolosen puolijoukkue. Se oli puolestaan työntänyt eteensä, aivan rajan läheisyydessä olevan Iljanvaaran talon pihassa kasvaan kuuseen tähytysvartion.

Kello oli juuri 7.30 kun kuusessa oleva tähytstäjä älistykseen totesi koko talon ympäristön kuhisevan vihollisia. Niin kiire tuli miehelle alas korkealta paikaltaan, ettei hän edes ehtinyt käyttää kuusen oksia hyväkseen. Läpi oksaston tulla rymisti tähytstäjä puun juurelle, johon talossa olleet pari muutakin miestä olivat saapuneet ja yhteen menoon oli kiireen vilkkaa kiiruhdettava pois vaaralta. Aamukahvit jäivät kiehumaan Iljanvaaran talon hellalle, mutta ajoissa ehtivät tähytstäjät tuomaan hälytyksen perille kenttävartioon.

Pitkin päivää kahakoitiin Iljanvaaran ja Pahkalammen välillä ja illan tullessa yritti vihollinen heittää kenttävartion asemistaan, mutta torjuttiin. Yöllä uudistettiin yritys yhtä huonolla tuloksella, ja vasta 1.12. jätti alikersantti Tolonen kiivaan tais-

telun jälkeen Pahkalammen vetäytyen Kuolismaata kohti.

Yhäti kasvavin voimin hyökkäsi vihollinen joulukuun 1. päivänä Liusvaaran viivytysasemaa vastaan. Lujasti kävi res.vänr. Kettunen nytkin osastoinen vastarintaan, mutta taaskin oli paine liian suuri. Ei auttanut muu kuin keskeyttää taistelu ja jatkaa vetäytymistä, tällä kertaa noin 10 km:n päässä olevalle Näätäojalle.

Illan tullessa olivat majuri Nikoskelaisen viivytysosastot Näätäojan—Ala-Wuottojärven—Haukijärven tasalla. Liusvaaran ja Vuottoniemen kylät oli palavina jätetty vihollisen käsiin.

Joulukuun 2. päivän valjetessa asetettiin uusi ja levännyt komppania tuleen Näätäojalla. Se oli luutnantti A. Rautasalon johtama 3./Er.P 11, jolla oli tukenaan puoli kranaatinheitinjoukkuetta. Jännittyneenä odotti komppania ensimmäistä suurempaa hyökkäystä, sillä sellaisen arveltiin olevan edessä. Tiedustelupartiot olivat nimittäin ilmoittaneet, että vihollisen voimat olivat jatkuvasti kasvaneet, oli nähty 6 panssarivaunuakin, tieto, jota ei mitenkään tahdottu ottaa todesta, sillä panssarien esiintyminen tuli täydellisenä yllätyksenä. Kukapa olisi uskonutkaan, että vihollinen niitä tänne korpeen lähettäisi!

Tulenavauksen oli komppanian päällikkö pidättänyt itsellään, kun vihollisjalkaväki panssareineen aloitti rynnistyksen tykistötulen sitä tukiessa. Yhä lähemmäs ja lähemmäs työntyivät vihollisketjut eikä tulenavauskäskyä kuulunut. Komppaniassa alkoi jo osoittaa lieviä hermostumisen oireita, kun luutnantti Rautasalo vihdoin antoi tulenavausmerkin. Vihollinen oli silloin 30—40 m:n päässä asemasta, ja tältä etäisyydeltä suunnattu, täysin yllättävä tuli heitti vihollisen saman tien takaisin. Kranaatinheittimilleen oli komppanian päällikkö antanut tehtäväksi panssarien häiritsemisen ja hyvin nekin tuntuivat tehtävänsä täyttävän, panssarit pakotettiin myös vetäytymään, illan hämärtyessä tehtiin jopa yksi vauhuista liikuntakyvyttömäksi.

Helpolla ei komppania viivytysasemaa luovuttanut, mutta heikosti varustettuna se ei jaksanut kes-

Разведчики в маскировочных халатах.

Kuin pingviinit olivat vihollisen tiedustelijat Talvisodan aikana meikäläisessä maastossa

tää tykistön ja panssarien jatkuvia tuli-iskuja. Pimeän suojassa oli asema tyhjennettävä ja siirryttävä Sulkujoelle, jossa Korkiavaarassa ja Liusvaarassa taistelleet 1./Er.P 11:n osat jo odottivat.

Tämän päivän aikana esiintyi vihollisen vielä kolmannessakin suunnassa Er.P 11:n alueella. Kello 6 hyökkäsi epäluukuinen vihollisosasto Hullarin suunnassa, jota kersantti Piskonen joukkueineen puolusti. Kiivaan taistelun jälkeen oli joukkueen vetäydyttävä aluksi Vellivaaran itäpuolelle, jatkaakseen sittemmin Niemijärven eteläpäähän—Ilajanjärven eteläpäähän—Korentovaaran kautta Lehtovaaraan.

Tähän saakka oli vain yksi Er.P 11:n komppania kerrallaan ollut tullessa, mutta nyt päätti majuri Nikoskelainen asettaa pataljoonansa pääosat taisteluun. Kahdella komppanialla, joiden tueksi voitiin irroittaa vielä 6 konekivääriä, hän toivoi voivansa vihdoinkin pysäyttää vihollisen etenemisen. Eri tahoilta saamiensa tietojen perusteella hän arvioi vastassaan olevan jalkaväkeä vain pataljoonan verran. Se ei Er.P 11:n kahdelle komppanialle olisi livovoima eikä mikään!

Joulukuun 3. päivän aamuun mennessä oli Sulkujoen viivytyksasema valmiina ottamaan vastaan vihollis-

lishyökkäykset ja näiden torjunnan yhteydessä piti eteneminen saada lopullisesti pysähtymään.

Taistelu alkoi lupaavissa merkeissä, oli toiveita, että komentajan ajatus saataisiin toteutetuksi, mutta silloin — panssarit murtautuivat aseman läpi. Tuo ikuinen panssarintorjunta-aseiden puute! — Er.P 11:kin sai kouraan tuntuvalta tavalla tutustua eduskunnan vastuuntuntoon! Vaikka kukapa monipäisessä laumassa on vastuussa mistään?

Sisäänmurtautuneiden ja asemassa edestakaisin ajavien panssarien jäljessä tunkeutui asemaan myös jalkaväki. Vastaiskut osoittautuivat tehottomiksi ja raskain mielin oli majuri Nikoskelaisen keskeytettävä taistelu ja vedettävä komppaniansa takaisin. Vettäytyminen jatkui Kuolismaalle, jossa koko pataljoonan lujin viivytyksasema sijaitsi.

Alun perin oli majuri Nikoskelainen, jäyhä ja vastuuntuntoinen sotilas, jolle fyysillinen pelko oli vieras käsite, kohdannut tehtävänsä suorittaessaan epätavallisia vaikeuksia. Kaistan läpi johtavat pää-tiet olivat pakoittaneet hänet pirstomaan heikon pataljoonansa, ennen kuin vihollisesta tiedettiin mitään, ja siitä saadut tiedot olivat vielä sodan alkupäivinäkin kovin niukat. Tosin ei suurempia voimia odotettu tässä suunnassa, mutta nyt oli kuitenkin esiintynyt panssareita eivätkä ne toki mitätöntä

osastoa tukevat. Ja kuka sitten puolustaisi Ilo-
mantsin tärkeää maastoa siinä tapauksessa, että Er.P
11 tulisi ratkaisevasti lyödyksi? Majuri Nikoskelai-
nen ymmärsi täydellisesti Ilo-mantsin merkityksen
etelässä taistelevien armeijakunnan pääosien suhteen,
hänen täytyi myös otaksua, että sen puolustaminen
tulisi myöhemmässä vaiheessa olemaan hänen huol-
lanaan, mitään muita joukkoja ei tähän hänen tie-
tääkseen oltu ajateltu ja miten olisikaan! Tosiasiassa
ei sodan alkuvaiheessa mitään joukkoja olisi ollut-
kaan.

Nämä ja monet muut huolet painoivat raskaina
erillään olevan pataljoonan komentajaa, siksi oltiin-
kin IV AKE:ssa iloisesti hämmästyneitä hänen toi-
vorikkaudesta, kun hän joulukuun 3. päivän iltana
ilmoitti aikovansa puolustaa Kuolismaata viimeiseen
saakka.

Aseman miehittivät 2.K ja 3.K, viimeksi mainittu
oikealla, maantien eteläpuolella. 1.K:aa ryhdyttiin
samoihin aikoihin siirtämään Vellivaaran—Vuotto-
niemen tien varteen. — Koko pataljoona oli hyvin
väsynyt nimenomaan joka yö toistuvien vetäytymis-
marssien takia. Sen taistelumoraalia vastaan ei sen
sijaan ollut mitään huomauttamista, se oli ja pysyi
edelleenkin valiojoukkona.

Kohta sen jälkeen kun majuri Nikoskelainen oli
soittanut IV AKE:aan, tilanne sai kokonaan toisen
käänteeseen. Pahkalammelta vetäytyneet osasto ilmoitti,
ettei sitä seurannut vihollinen jatkanutkaan Kuo-
lismaata kohti, vaan suuntautui Vellivaaraan—Ko-
rentovaaraan päin, siis länteen. Tämä liike vaikutti
uhkaavalta, eritoten kun pataljoonan komentaja
joutui nyttemmin tarkistamaan kantansa myös vi-
hollisen vahvuuteen nähden. Viimeiset tiedot osoit-
tivat yhtä pitävästi, ettei enää ollut kysymys patal-
joonasta, vaan paljon suuremmista voimista, parista
rykmentistä, mahdollisesti kokonaisuudesta divisioonas-
ta. Vieläpä luontokin näytti asettuvan Er.P 11:n
komentajan aikomuksen tielle. Puolittain jäänyt
Koitajoki jäi Kuolismaalla ainoiden puolustukseen
soveltuvien maastokohtien välittömään selustaan.
Sama joki oli myös Möhköllä ja Kallioniemessä
asemien takana, vieläpä lännempänä oleva leveä
Oinaansalmi oli sekin juuri jäätyneessä. — Nämä
kaikki syyt, ehkäpä vielä muutkin aiheuttivat sen,
että Er.P 11:n komentaja päätti jättää Kuolismaan
taistelut.

Kun uudet vihollistiedot myöhään illalla anneti-
tiin IV AKE:aan, niitä ei tahdettu siellä millään
uskoa, niin mielikuvituksellisilta ne tuntuivat. Kai-
kin tavoin koetettiin saada pataljoonan komentaja
luopumaan enemmästä vetäytymisestä ja pysymään
Kuolismaalla, mutta majuri Nikoskelainen oli tai-
pumaton. — Ja vasta paljon myöhemmin selvisi,
että hän oli joka suhteessa ollut oikeassa, ja että
tiedot vihollisesta pitivät täydelleen paikkansa. Pa-
taljoonaa vastaan eteni todella kokonainen divi-
sioona, numeroltaan 155.

Joulukuun 4. päivänä tyhjennettiin Kuolismaa
samalla kun se syytettiin tuleen, ja Er.P 11:n ve-
täytyminen jatkui yhtä mittaa aina Möhkölle saak-
ka. Oli siis kysymyksessä suorainen peräytyminen,

jonka tekee ymmärrettäväksi se, että vihdoinkin
haluttiin antaa pataljoonalle tilaisuus edes lyhem-
piaikaiseen lepoon. Vesistöjen yhä jatkuva jäätyminen
ei sekään liene ollut kokonaan vaikuttamatta.

Pataljoonan pääosien näin peräytyessä oli Kallio-
niemeen johtavan tien suunnassa yritetty vastarin-
taa. Res.vänr. Valkeapään johtama joukkue oli py-
sähtynyt Koitajoen varteen odottamaan vihollisen
saapumista ja vähälukuisuudestaan huolimatta aihe-
uttanut sille tuntuvaa mieshukkaa. Tapansa mu-
kaan hyökkäsi vihollinen joukkojaan säälimättä sul-
jetuin rivein, joten sen kärsimät menetykset ovat
täysin ymmärrettävissä. Vielä senkin jälkeen kun
joukkue pakotettiin irroittautumaan, se pureutui
maastoon Ilajanjärven pohjoispäässä ja sai uudel-
leen vihollisen etenemisen hetkeksi pysähtymään.
Tämän jälkeen alkoivatkin kapteeni V. Kivikon
johtamat 1./Er.P 11:n pääosat saapua paikalle ja
joukkue liittyi komppaniaan. Sen taisteluihin emme
tämän kirjoituksen puitteissa tarkemmin puutu,
koska koko pataljoona oli tällöin jo siirtynyt pois
IV AK:n komentajan alaisuudesta.

Ehkäpä tieto lähitulevaisuudessa saapuvista vah-
vistuksista sai Er.P 11:n komentajan vielä kerran
toivorikkaaksi, kun hän nyt sai olla varma selus-
tansa puolustuksen järjestämisestä. Niinpä hän
päätikin vielä viime tingassa ryhtyä aktiiviseen
toimintaan ja antoi tässä mielessä kapteeni E. En-
bergille käskyn ottaa 2./Er.P 11:llaan haltuunsa
Konnukkajärven—Sysmäjärven kannaksen, joka
omassa hallussa ollen olisi tarjonnut erinomaisia
mahdollisuuksia pitempiäaikaisellekin puolustuk-
selle. On valitettavaa, että tämä päätös tehtiin liian
myöhään ja yritettiin sitäpaitsi toteuttaa kokonaan
riittämättömin voimin.

Puolella kranaatinheitinjoukkueella vahvennettu
komppania ei ehtinyt tavoitteeseensa, se oli jo vi-
hollisen hallussa, ja niinpä kapteeni Enberg ryh-
mitti puolustukseen noin 1.500 m:n päähän kan-
naksen eteläpuolelle. Vihollinen oli ehtinyt ottaa
oppia suurista menetyksistään, niinpä se nyt ete-
nikin jollain tavoin varmistettuna molemmin puo-
lin tietä, jos kohta tietä pitkin marssittiin tavan
mukaan rivistöissä.

Ensimmäinen hyökkäys lyötiin takaisin jalkaväen
ja kranaatinheittimien yhteisellä tulella, jonka jäl-
keen vihollinen ryhmitti hyökkäykseen osallistuvan
pataljoonan uudelleen. Samalla kun jalkaväki kävi
molemmin puolin saarrostaamaan suhteellisen ly-
hyttä asemaa, hyökättiin myös keskustassa, ja täällä
oli tukena panssarivaunujakin. Näistä pääsi kaksi
murtautumaan läpi, kun torjunta-aseita ei vielääkään
ollut ja ryhtyi nyt ajelemaan edestakaisin pitkin
etulinjaa. Kaivautumiseen ei ollut aikaa, ja tästä
seurasi, että vaunut saivat aikaan melkoista sekaan-
nusta asemassa, johon lisäksi kohdistui samaan ai-
kaan voimakas rintamahyökkäys. — Koko komppa-
nia hajosi täydelleen! Osa pääsi metsiä myöten
Möhkölle, osa komppaniasta suoritti tietä pitkin
todellisen kilpajuoksun panssarien edessä, mutta
omiensa luo sekin lopulta pääsi.

Jos kohta taistelu panssarintorjunta-aseiden puut-

tuessa päättyi näin lyhyeen, ei komppanian taisteluhenkki siitä millään tavoin lannistunut. Esimerkkinä tästä mainittakoon, että erään tukikohdan torjuessa hyökkäystä avasi suurehkon kiven takana makaava korpraali Määttä tulen noin 50—70 m:n päässä ryntäävään vihollisosastoon ja ammuttuaan joitakin laukauksia tuumaili vieressään olevalle krh:n tulenjohtajalle: "Huomaatko, kuinka hyvin käy, tipahtaa kerralla useampikin tipu kuin laaki, koetappas osaatko yhtä hyvin", ojentaen samalla kiväärin toverilleen. Kilpailun sotkivat päälletunkevat panssarit, jolloin Määttä tuumi, että "mitäs me noille tehdään". Ja tämän sanottuaan hän aikoi vaunun vieressä juosten tuhota sen kiväärillään. Tietenkään tällainen yritys ei onnistunut ja Määttä huokasi: "Eipäs pystynyt, vaikka onkin tarkka kivääri". Tämä on vain yksi esimerkki samankaltaisista, mutta on omiaan kuvaamaan sitä henkeä, mikä pataljoonaa kaikista vastoinkäymisistään huolimatta elähdytti.

* * *

Joulukuun 5. päivän jälkeen alistettiin Er.P 11, kuten Tolvajärven suunnan joukotkin, eversti P. Talvelalle, joten lopetan kuvaukseni pataljoonan toiminnasta tähän. Mainittakoon kuitenkin vielä, että vihollinen sai kosketuksen Möhkön asemaan vasta 7.12. ja että ankarat taistelut raivosivat siellä useamman päivän ajan.

Er.P 11:n komentajaa ja hänen pataljoonaansa on jälkeenpäin useissa kirjoituksissa arvosteltu viivytystaistelun menettelytavasta. Jälkiviisautta on esiintynyt runsaasti nimenomaan sellaisten viisasten joukossa, jotka eivät silloisista olosuhteista tienneet mitään. Henkilökohtaisilla syillä lienee niin ikään osuutensa arvosteluissa, jotka ovat karkeasti vääristelyjä. Käsittääkseni on kenraalimajuri E. W. Kukkonen, joka perin pohjin on tutkinut Er.P 11:n toimintaa, lausunut kirjassaan "Tolvajärven ja Ilomantsin taistelut vv. 1939—40" puolueettoman arvostelun. Se kuuluu:

"Jos verrataan Tolvajärven ja Ilomantsin suunnien viivytysvaihetta toisiinsa, havaitaan näissä paljon samoja piirteitä, mutta myös suuria eroavaisuuksia. Tolvajärvellä vihollinen eteni yhden tien suunnassa, mutta Ilomantsissa se hyökkäsi kahdessa pääsuunnassa. Viivytys keskitetyin voimin, joka Tolvajärvellä oli mahdollista, ei käynyt Ilomantsissa. Vihollisen voimat kummallakin suunnalla olivat yhtä suuret, molemmissa vahvennettu divisioona, mutta Ilomantsissa oli puolustajia suunnilleen 1/4 Tolvajärven voimista, viivytysalueen ollessa saman syvyinen. Viivytystaistelun edellytykset olivat siis Ilomantsissa paljon heikommat kuin Tolvajärvellä. Näitä näköaloja taustana pitäen on Er.P 11:n suoritusta pidettävä hyvänä ja sen fyysillinen ja henkinen loppuun kuluminen viivytyksen loppuvaiheessa käy täysin ymmärrettäväksi. — Arvostelu, jota sodan aikana kohdistettiin Er.P 11:n toimintaan viivytysvaiheessa, oli epäoikeudenmukainen. Se perustui — kuten usein tapahtuu — riittämättömiin tietoihin voimasuhteista."

"KARTTA on kuin jalkarätti. Tämänkö avulla minun pitäisi pilkkopimeässä yössä johtaa vahvistettu komppaniani tuolle riivatun kukkulalle, jolla meidän, karttani mukaan, jo pitäisi olla, mutta jolla emme ole. Voi vietävä näitä 'naapurin' karttoja!"

Manaaja oli luutnantti Tauno Markkula, vahvistetun 5./JR 50:n päällikkö. Oli myöhäinen, sysipimeä ja sateinen elokuun 30:n päivän iltana vuonna 1941. Paikkamme: Korsan suoalue jossa-kin Jessoilan—Alekan välimailloja. Orpoja olimme, ei naurattanut. Olimmehan eksesyksissä korvessa lähellä vihollisrykmentin pääpuolustuslinjaa. Krh- ja kk-joukkueilla vahvistettu komppania. Sekö muka olisi turvallinen. Ehkä toisissa oloissa, vaikkapa

Yrjö Lehtomäki

Kartta kui

naamatusten vihollisen kanssa. Nyt ei. Jäsenemme turruttanut väsymys, läpimärat vaatteet, läpitunke-
maton pimeys — mutta ennen kaikkea epätietoisuus
vihollisen olemassaolosta, tekivät olomme kirotun
piinalliseksi.

— — —

Vähäisiksi olivat lepohetkemme viime viikkoina jääneet. Tulevasta levosta ei liioin näyttänyt olevan tietoa. "Kiila" (11.D:n peitenimi) oli jo isketty Säämäjärven rantaan, mutta sitä moukaroitiin syvemmälle Aunuksen ja Vienan sydämeen, Petroskoihin. Monikohan meistä sen päivän oli näkevä! Mieleeni tuli moni Viitasaarelta lähtenyt aseveikko, jota ei enää joukossamme ollut. Tulivat karmivina muistikuvina aivojeni näkökenttään Kiekuan, Hautavaaran, Suvilahden, Kurmoilan ja Jessoilan taistelut. Koko katkeamaton korpivaellus.

Elokuun 25:ntenä olimme vihdoinkin vallanneet Jessoilan kylän, jonka jälkeen meidän oli määrä saada muutaman päivän lepo. Vihollinen teki toiveemme kuitenkin tyhjiksi. Monenhenko kerran? Ei kannattanut laskea, lepoa ei taaskaan tullut. Oli taisteltava "lepopäivänäkin" hampaat irvessä. Kävi nimittäin näin:

Kun rykmenttimme III P oli 25.8. kiivaan taistelun jälkeen saanut haltuunsa Kurmoilan niemen, hyökkäsimme (II P) pst-tykkien suorasuuntaustulen tukemina Jessoilan kylään. Akkirynnäköllä valtasimme kylää reunustavan harjanteen ja miehitimme sen. Kylä jäi selkämme taakse. Tuskin oli tuntiakaan kulunut, kun vihollinen teki raivoisan vastaiskun. Olin silloin komppanian komentopäikällä. Yhtäkkiä alkoi etuoikealta kuulua kiivasta ammuntaa. Kaikki kolme konekivääriämme olivat

pitkin sarjoin leikissä mukana. Kuului valtava huuto — Uraa! Uraa!

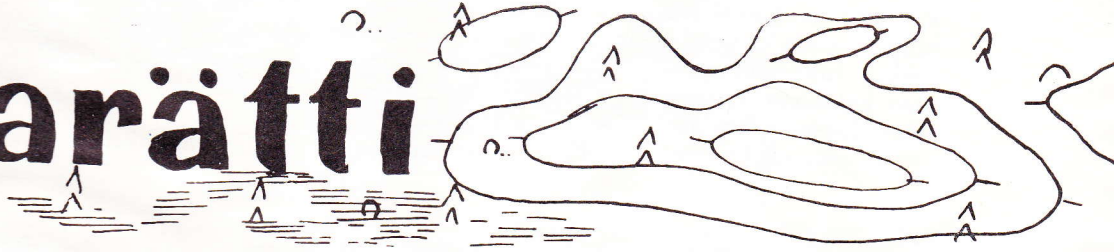
— Ketjuun joka mies! Seuratkaa! karjaisin. Aikaa ei ollut muodollisuuksiin. Sain mukaani viitisentoista komentoryhmän ja "töpinän" miestä. Juoksimme harjanteelle ja yhdyimme tappeluun. Tilanne olikin jo täpärällä, sillä kukkulalla taisteltiin mies miestä vastaan.

Saimme kuin saimmekin pidetyksi asemamme ne välttämättömät minuutit, joina komppaniamme päällikkö sai järjestetyksi yhden 4":n pitkäputkisen kanuunan ja kaksi pst-tykkiä etulinjaan. Kun nämä aseet Suvilahden taistelussa kuuluisaksi tulleen luutnantti Kivarin johdolla pääsivät huhtomaan

"herkkiä" avomaastossa hyökkäävän vihollisen joukkoon, rauhoittui tilanne varsin nopeasti.

Tiheää kanervikkoa näkösuojanaan käyttäen oli vihollinen päässyt huomaamattomasti aivan linjajemme eteen. Teoriassa yllätyshyökkäys siltä suunnalta oli mahdoton. Olihan edessämme 2 km:n laajuinen, avoin suo. Osoittautui kuitenkin taas, että venäläiset ovat erittäin taitavia avomaaston ylittäjiä. Oppitunti sekin! Onneksi kaikki komppaniallemme alistetut kolme konekivääriä olivat asemissa siten, että ne ristitulellaan hallitsivat koko etumaaston. Mutta ennen kaikkea: ketjussa oli monessa liemessä karaistuneita, kylmäpäisiä tappelijoita.

n jalkarätti

"Tuntemattoman" Hietasen ja muiden tavoin jatkui matkamme "jalkarättiin" merkittyä tavoitetta kohti

Tilanteen rauhoittuminen oli kuitenkin lyhyt-aikaista. Kelloni osoittaessa 19.05 alkoi vihollisen tykistö tulittaa asemiamme etuvasemmalta lahden takaa. Suorasuuntausasemissa olleet tykkimme oli nopeasti vedettävä rinteen suojaan, sillä vihollispatteriston tuli osoittautui heti alussa tavattoman tarkaksi. — Missä hitossa niillä on tulenjohtaja? Taitavat kortot ampua "suoralla"! Vastaus jäi saamatta.

Yö kului suhteellisen rauhallisesti, mutta koko seuraavan päivän jouduimme olemaan helvetillisessä tykistötulesa. Lahden takaa tulittavan patteriston lisäksi ryhtyi kolme panssarivaunua sivaltelemaan kranaattejaan maantien suunnasta. Taempana tuliasemissa oleva oma patteristomme ja etulinjassa olevat pst-tykkimme yrittivät parhaansa mukaan saada vihollistykit vaikenemaan, mutta tuloksetta. Panssarivaunut livahtivat aina maaston suojaan, ja tulipattereihin ei saatu osumia. Lopulta eräs uhkarohkea tulenjohtajamme kiipesi etulinjassa olevaan kolmiomittaustorniin saadakseen patterilleen oikeat lukemat. Tuskin hän oli sinne ehtinyt, kun torniin sattunut oronaatti hajotti koko laitteen.

käykseen. Patteristomme, kolmen kranaatinheittimen ja kolmen konekiväärin tukemina hyökkäsimme kahden komppanian voimin maantien molemmin puolin ja onnistuimme painamaan vihollisen ohii Jessoilan aseman. Siihen juutuimme jälleen.

Seuraavana päivänä (27.8.) kello 10.15 jatkettiin hyökkäystä koko rykmentin voimin. Yli 5 tuntia kestäneen taistelun tulos supistui 800 metriin mutkaista maantietä ja rämeistä korpea. Pst-tykkimme ammuksat kilpistyivät "klimien" kylkiin, raskaita kanuunoita ei ehditty vetää suorasuuntausasemiin, ennen kuin panssarit pääsivät livahtamaan maaston suojaan. (Myöhemmin totesimme, että pst-tykkimme olivat ampuneet useita täysosumia, sillä panssareiden kyljissä oli kuin kananmunalla painettuja lommoja).

Siinä sitä sitten taaskin oltiin. Turpa samalleessa. Silloinen STT kai olisi kuvannut tilanteen tutunomaiseksi tulleella tiedotuksella: "... tavanomaista tykistötulta ja molemminpuolista partiointia."

Vihdoin koitti 30. elokuuta. Puolenpäivän aikaan

Ketjuun joka mies! Seuratkaa! — Tilanne olikin jo täpärällä, sillä kukkulalla taisteltiin mies miestä vastaan

Kello 11.40 toi panssarijuna viholliselle apuvaihtimia. Taistelu jatkui kiivaana. Edessämme oleva suoalue aivan vilisi vihollisia. Tilanne alkoi muuttua huolestuttavaksi. Molemmat pst-tykkimme oli ammuttu käyttökelvottomiksi, kahteen ampumakuoppaan ja tulenjohtoasemaamme oli sattunut täysosuma tuhoisin seurauksin. "Pitkä-Bertta" (4" kanuuna) tosin oli tallella, mutta sitä ei näissä oloissa uskallettu käyttää. Oli turvauduttava hyök-

saimme käskyn valmistautua korpitaipaleelle. "Mukaan on otettava henkilökohtaisten varusteiden lisäksi kaksi tuliannosta, kolmen päivän kuiva muona..." Tuttuahan tämä meille oli. "Perhana, joko taas!" Siinä ensi reagointimme.

Käskyn mukaan meidän oli pimeän turvin edettävä halki Korsan suoalueen lähelle Alekan kylää ja merkittävä suuntaura, jota 4.K. ja 5.K. yön kuluessa voisivat nopeasti seurata. Aleka oli vihollisen hallussa, ja hyökkäys kylää vastaan oli tarkoitus suorittaa seuraavana aamuna pataljoonan voimin. Tosiasiassa olimme "rikkana rokassa" 11.D:n suur-

▲▲
Tällaisen Sotkan kylkeä eivät pst.aseemme vielä v. 1941 pystyneet puremaan

▲
Kun tämä ase pääsi huhtomaan "herkkiä" avomaastossa hyökkäävän vihollisen joukkoon, rauhoittui tilanne varsin nopeasti

hyökkäyksessä, jonka tarkoituksena oli avata Säämäjärven—Sotjärven kannas ja luoda edullinen lähtökohta Karjalan armeijan yleishyökkäykselle Petroskoihin. Sitä emme silloin tienneet, kun kiroillen ja manaillen rämmimme halki upottavan rämeikön.

Tuon iltayön tunnelmat on jo kerrottu "suulla suuremmalla", sillä sama tavoite oli myös "Tunte mattoman" Hietasen, Riitäojan ja kumppaneiden esikuvilla, kun he saapastelivat meistä 2—3 km kaakkoisempana. Ei tosiaankaan tarvittu kuria, ei isänmaata, ei kunnian eikä velvollisuuden tuntoa. Noita kaikkia mahtavampi käskijä ruoski meitäkin eteenpäin. Kuolema. Näinhän Linna on tilanteen kuvannut.

Joka miehellä oli oman kantamuksensa lisäksi neljä krh:n kranaattia (yht. 14 kg) tai kk:n patruunalaatikko. Noin 8—9 km upottavaa rämettä taivallettuamme maasto muuttui rotkoiseksi erämaaksi, jossa väliin oli avointa jänkkää, väliin taas pettäväpohjaista tiheikköä, joka nielaisi monta kaveria kainaloitaan myöten. Tiellemme osui myös vuosia sitten kaadettuja, valtavan suuria kuusia, jotka pitkiin kantoihin kiinni jääneinä olivat kuin varta vasten kaadettuja esteitä. Korpeen päästyämme pimeni sateinen taivas synkäksi yöksi. Pimeys oli tukahduttava, sillä emme nähneet jonossa edessämme tarpovaa kaveriamme, vaikka jokaisen selkään oli kiinnitetty valkoinen paperilappu. Oli pidettävä edellään kulkevan takin liepeestä kiinni, jotta komppania olisi pysynyt koossa. Tupakoida ei saanut, tulen käsittelystä puhumattakaan, sillä vihollisia saattoi olla metsässä. Ja niitä oli. Silloin tällöin kuului sarja laukauksia tai jokin yksinäinen laukaus, jolloin koko komppania jäähmettyi paikalleen. Onneksi ne olivat vihollispartioiden paukutteluja. Onnistuimme pysymään salassa.

Vihdoin saavuimme paikkaan, jonka piti olla komppaniamme hyökkäysvalmiusasema, mutta maasto ei ollut kartan mukainen. Olimme kuin säkissä, josta ei ollut ulospääsyä. Oli yövyttävä läpimärkinä kuusikon suojaan.

Aamun sarastaessa totesimme, että tavoitteemme oli vain 200 m:n päässä etelämpänä. Se oli pian korjattu ja yhteys pataljoonan komentajaan otettu. Hyökkäyksemme alkoi kello 6.40. Edettyämme noin 1 km:n Säämäjärven kirkonkylän suuntaan lähes tyimme rautatietä. "Maahan!", kulki kuiskaus miehestä mieheen. Pitkin rataa saapasteli 7-miehinen vihollispartio huolettomasti jutellen ja kivääreitään kolistellen. Mikä maali! Matkaa tuskin 30 m. Mutta ei, ampua ei saanut, sillä laukaukset olisivat paljastaneet meidät liian aikaisin. Sinne menivät meitä huomaamatta.

Ylitettyämme lähes km laajuisen suon olimme juuri pääsemäisillämme lujemmalle maaperälle, kun edestämme avattiin hirvittävä tuli. Olimme menneet vihollisen ansaan. Ei tarvittu "maahan"-käskyä. Joka mies makasi litteänä mässä suossa. Konekivääreiden luotisuihkut katkoivat miltei olematonta vesaikkoa päittemme yltä ja krh:n kranaatit putoilivat ympärillemme. Emme tietenkään jääneet toimettomiksi. Ammuimme ehtimiseen näkymättömyyden vihollista, so. edessämme olevaa kumpareista metsänreunaa, jossa paukkui ja rätsi. Olimme toivottoman epäedullisissa asemissa, avoimella suolla 40—50 m:n päässä varustetuista vihollisasemista. Kyllä siinä hymy hyytyi! Jo vihollisen tulenavaus oli tehnyt tuhoisaa jälkeä, ja joukkomme harvennus jatkui minuutti minuutilta. Vihloivat avunhuudot: "Lääkintämiehiä!", "Tulkaa auttamaan!", "Minä kuolen, auttakaa!" panivat veremme vihasta kiehumaan. Ei tuntunut humoristiselta erään suurikokoisen kaverin avunhuuto "Ainakin kuusi lääkintämiestä tänne, minä olen painava mies!", varsinkin, kun todettiin, että hän oli vain lievästi haavoittunut. Sai kuulla kunniansa hysteerisessä tilassa oleva miesparka, oikein ärräpäiden kanssa.

Valtaosa joukostamme oli kuitenkin teräshermoista väkeä. Ei kulunut montakaan minuuttia, kun ketjumme oli kunnossa. Märkiä turpeita näimme edessä, selvää vettä mahamme alla. Siinä puolustusasemamme. Taistelu jatkui taukoamatto-

malla voimalla. Emme päässeet perääntymään, eteenpäin meno olisi ollut vieläkin tuhoisampaa. Oli vain maattava suossa. Minuutit muuttuivat tunneiksi. Haavoittuneita raahattiin hirveässä tulessa hieman sivummalle, kaatuneet saivat maata paikallaan. Lääkintäryhmämme hupeni kolmeen mieheen. Se oli urhoollisten lääkintämiesten sotaa. He olivat eniten luodeille alttiita, koska heidän täytyi liikkua. Suosta oli jotain etuakin. Vihollisen krh:n kranaatit upposivat liejuun "suutareina" tai räjähtivät vasta syvällä suossa, joten niistä ei ollut sanottavaa vaaraa. Kura ja vesi vain ryöppysi päällemme. Sen sijaan omat "korohoromme" alkoivat vähitellen saada näkyvää aikaan. Muuan vihollis-
kk vaikenä, eräs pensas hiljentyi. Krh:mme täysosumat olivat mannaa matalalle mielellemme.

Kun pataljoonamme komentaja, majuri Erkki Väänänen, oli todennut tukalan asemamme, määräsi hän toisessa linjassa edenneen 4.K:n kiertämään oikealta ja iskemään vihollisen sivustaan. Tämä tapahtui heti taistelun alettua, mutta vaikean maaston ja vihollisen lujan puolustuksen vuoksi sivustahyökkäyksen vaikutukset alkoivat tuntua edessämme vasta usean tunnin kuluttua. Sillä aikaa olimme vajonneet niin syvälle suohon, ettei yllämme juuri ollut kuivaa riepua. Hetteisimmillä paikoilla makaavilla oli selvää vettä selän päällä.

Kahden tulen väliin jouduttuaan oli vihollisen viimein luovuttava asemistaan. Jatkoimme hyökkäystä Alekan kukkulalle ja sieltä Säämäjärven maantielle, jonka miinoitimme. Seuraavan yön jouduimme viettämään läpimärkinä taivasalla, sillä taistelu ei vielä ollut tauonnut. Asemiimme kantautui taistelun melu Säämäjärven kirkonkylän suunnalta. Siellä JR 8:n "tuntemattomat" mursivat tietä kirkonkylään, joka vallattiinkin seuraavana aamuna (1.9.)

Kun seuraavana päivänä lekottelimme teltoissamme Säämäjärven kirkonkylän liepeellä, tuntuivat vaivat vanhalta unelta, vaikka lepomme silloinkin jäi varsin lyhyeksi. Röhönaurukin taas vapisutti teltaamme, kun eräs vänrikkimme luki katkelman juuri helsinkiläiseltä tädiltään saamastaan kenttäpostikirjeestä: "... ja muistakin juoda runsaasti maitoa, äläkä kastele jalkojasi. Sinä kun olet niin arka vilustumaan..."

Ensiapu oli annettava paikanpäällä

AARRE MERILÄ

Ravansaaren päivinä ja öinä

Talvisodan Ravansaari oli pakko jättää ylivoimaisen vihollisen rynnistyksen edessä. Mutta sen veren tahraamalla kamaralla käydyt taistelut kertovat suomalaisen sotilaan kunniakkaasta kärsimyksen tiestä. Komppania, johon kertoja kuului, oli huvennut joukkueeksi ankarien taisteluiden päivinä ja öinä, mutta se oli sittenkin kestänyt ja täyttänyt velvollisuutensa.

ON MAALISKUUN talvinen päivä Ravansaareissa vuonna 1940. Katutaistelut riehuvat taukoamatta savun ja tulen keskellä kylän pihoilla ja kujilla. Monta-ko päivää taistelut ovat jatkuneet, sitä emme enää tajua. Päivät ja yöt liittyvät toisiinsa jatkuvana tuliotte-luna. Siitä kertovat talojen nurkilla räiskyvinä ja kumisevina kaikuvat konetuliaseitten kiivaat tulisarjat, jotka alati pieksävät talojen seinälaudoituksia, purevat ikkunoita ja ovia sekä hakkaavat kivirakennelmia.

Talvipäivän lyijynharmaan taivaan alla on katutaistelujen näyttämö kietoutunut usvamaiseen savuvaip-paan kellertävien ja mustanpuhuvien savupilvien syök-syessä roviona palavista taloista. Makaamme pääkadun varrella kivijalan suojassa, ja vihollisen konekiväärin hidastahtinen luskutus alkaa jälleen kuulua kadun suunnasta. Keskellä katua — ei kenenkään maalla — on kaatuneitten venäläisten miehittämä konekivääri, jonka suojalevyllä makaa vatsallaan paljaspäinen am-

Palavan saaristokylän tulen ja savun seassa jatkuivat taistelut kujilla ja raunioilla yötä ja päivää

pupa. Viereiseen koivuun lennähtäneen valkean ikkunaverhon pää liehuu ruumiin yllä, jonka mantteli höyryää vieressä rätisevän, palavan ulkorakennuksen loimussa.

— Heittäkää käsikranaatit, huutaa joku vihollisten puolella hoilaavalla suomenkielellä.

— Anna tulla vaan, karjaisee vastaukseksi meikä-läinen, nokiseen lumipukuun verhoutunut konepistoolimies kadun toisella puolella, hypähtää pystyyn koivunrungon takana ja päästää konepistoolilla raikuvan sarjan etumaastoon, missä puoliksi palaneen vajan takaa kuuluu köhisevää yskimistä.

Uuraan valleilta avaa samalla vihollisen konekivääri tulen, ja sarja piiskaa poikki märkänä höyryävän mustan koivunlatvuksen, joka putoaa kadun vesisohjoon. Harmaassa talvipäivässä kuuluu jälleen venäläisten huutoa saaren poikki roihuavan tulivyöhykkeen kohdalta, ja hetkeä myöhemmin kiihtyy laukaustenvaihto jälleen yhtenäiseksi rätinäksi.

Talojen pihoilla, pienissä puutarhoissa ja ahtaissa solissa sattuu yllättäviä kohtaamisia, joista toiset päättyvät katkeraan käsikähmään elämästä ja kuolemasta. Vetäytyessämme ylivoimaisen paineen edessä syytämme uusia taloja tuleen suojaksemme, mutta iltapäivän hämärtäessä laimenee taistelun melske kautta linjan. Liekkien kohina ja rätinä kuulostaa melkein pä kodikkaalta turtuneissa korvissa.

Raskasta se on "raskaan" asemanvaihto paksussa lumessa

Nokisin kasvoin ja likaisin lumipuvuin laahustaa nääntyneitä miehiä hetkeksi levähtämään pääkadun varrella olevaan korsuun, mutta vain hetkeksi, sillä yön saapuessa runneltuun Ravansaareen kylään alkaa huuto ja konekiväärien luskutus uudelleen. Tulitaistelu leimahtaa hetkeksi äärimmäiseen raivoon, mutta taukoaa samassa — etumaastossa kohoaa yötaivaalle valtava kipinäpatsas palavan talon romahtaessa ryskyen maahan.

— Reservilutnantti Selinheimon komppanialla on kuumat paikat, lausui minulle evästyksiksi lutnantti S. O. Lindgren siirtyessäni Uuraasta tulomme jälkeen Selinheimon komppaniaan. Sanat olivat kirjaimellisesti totta noina kaikkina päivinä ja öinä, jolloin Ravansaaren katutaistelut riehuivat.

Pistäydyn aamuyöllä korsussa, missä Selinheimo paraikaa lukee lähetin linnakkeelta tuomaa viestiä. Ympäriällä seisovat miehet tuijottavat pidettyä lutnanttiaan rävähtämättömin silmin.

— Meidän on kestettävä vielä huomailtaan, koska silloin tehtävämme päättyy, lausui Selinheimo istuutuessani pöydän ääreen.

— Linnakkeella on myös kiiwas taistelu käynnissä.

Haavoittuneita tuodaan korsuun jatkuvasti, hiljaisia ja väsyneitä, noen sekä veren tahraamia miehiä.

Aamun sarastaessa venäläinen tykistö alkaa jyristä jostakin Uuraan suunnalta. Suurin osa kranaateista suhisee kuitenkin korkealta yltämme kohti manteretta.

Päivällä rullaa kolme venäläistä hävittäjää paikalle vetäen ihmeteltäväksemme savuverhon muutamien metrien korkeuteen päättemme ylle.

Taistelun melske alkaa keskipäivän aikaan jälleen koko linjalla, ja iltapäivällä tuo konepistoolimies pohjoisrannalta tiedon, että venäläisiä lappaa Kuurinsaa-
resta jälle suuntanaan Hietasaari.

Kärkiryhmä on jo saavuttanut Hietasaaresta Ravansaareen johtavan huoltotien avatessamme pikakivääritulen kaukana jäälakeudella tarpovia vihollisia kohti. Illalla tulee uusi tieto, jonka mukaan venäläiset ovat peräytyneet Hietasaaresta.

Olemmeko saarroksissa vai ei, se ei kummemmin liikuta ketään, sillä päivän taisteluissa ei ole aikaa miettiä tuota asiaa. "Linja" on ajoittain täysin sekaisin joissakin kohdin, missä talojen pihoilla käydään käsi-kämmää teräsasein ja ulkorakennusten ahtaissa solissa makaa rinta rinnan meikäläisiä ja venäläisiä kaatuneita.

Iltapimeässä roihuvat jälleen talot edessämme tulimerenä ja yksi konekivääreistämme takoo jo pääkadun varrella korsun korkeudella. Makaamme asemissa palavien talojen sulattamassa lumisohjossa puutarhoissa, ojissa, puiden juurilla, kivijalkojen ja aitojen takana. Savuissa etumaastossa ja roihuavien talojen takana liikehtii laumoittain vihollisia, jotka illan suussa yhtäkkiä vetäytyvät taemmaksi. Tähyilemme valppaina etumaastoa, missä nyt vallitsee luonnon, pahaenteinen hiljaisuus. Jokaisella meikäläisellä on vaistomainen tunne siitä, että jotakin ratkaisevaa tulee pian tapahtumaan.

Korsussa makaa haavoittuneita jo lattialla. Irroittautumiskäsky on saapunut, ja kuormaus aloitetaan viipymättä. Tutkimme juuri kartalta tavoitteenamme olevan Hapensaaren sijaintia, kun korsun ovi avautuu ja kaksi veren tahraamaa lumipukuista miestä raahaa korsuun haavoittuneen ja asettavat hänet makuulle vastapäätämmä olevalle kapealle penkille.

Lääkintäupseeri riisuu miehen yläruumiin paljaaksi, luoti on lävistänyt rinnan. Valju olento hengittää vaivalloisesti läähättäen silmät ummessa. Sidonnan jälkeen mies lasketaan hellävaroen pitkälle penkille.

Joku käärii manttelinsa haavoittuneelle tyyneksi päälle. Samassa mies avaa silmänsä, jotka loistavat kelmeillä kasvoilla syvän kirkkaina ja puhtaina lyhdyn valossa. Kasvoille on lähestyvä kuolema jo löynt leimansa, mutta silmissä on kummallinen, syvä ja säteilevä loisto.

— Ottaisiko joku kengät jaloistani, jalkani painavat niin kovasti, puhuu haavoittunut hiljaisella katkonaisella äänellä. Nokikasvoinen kiväärimies vetää varovasti miehen jaloista hiihtokengät ja rikkinäiset sukat. Komppanianpäällikkö kaivaa repustaan paksut harmaat villasukat, jotka kiväärimies vetää haavoittuneen jalkoihin. Tämä kääntää hitaasti kasvonsa myrskylyhdyn valoa kohti.

— Minä tunnen, että minä kohta lähen pois joukostanne. Niin on paras, sillä se on Jumalan tahto. Nyt minun on hyvä olla.

— Minulla on kotona vaimo ja poika. Poika on aivan minun näköiseni. Viekö heille minun terveiseni.

Selinheimo on noussut kuoleva viereen ja haavoittunut jatkaa: — Minä lähen tästä hyvästä komppaniasta. Älkää antako pojat rohkeutenne lannistua. Jumala ottaa minut . . .

Kuolevan puhe on katkennut, hengitys lakannut. Suomalainen sotilas on ylittänyt rajan, jonka takana ei ole verta, ei nokea, ei kylmää eikä tulipalojen kajoa. Silmämme sumentuvat. Lattialla makaava haavoittunut purskahtaa katkeraan itkuun.

Kuljen hiljentyneen korsun lävitse ja ryömin käytävää myöten savuisen kadun varteen. Tiellä on hevosajoneuvojen jono. Tummat hahmot lastaavat patruunalaatikoita rekiin. Rekien päälle sidotaan köysillä pakkasen kangistamia kaatuneita. Haavoittuneita kannetaan kadun varteen, lievästi haavoittuneita kulkee sukset kainalossa tiellä. Ensimmäiset reet liukuvat liikkeelle, ja hetkeä myöhemmin rekien jalasten kitinä häipyä rannan suuntaan.

Makaan sormi konepistoolin liipasimella aidan taka-

na ja tuijotan aidan raoista etumaastoa, missä lepattavien liekkien vaiheilla tuntuu väreilevän lähestyvän uhkan tuntua. Jossakin vasemmalla räsähtää pikakiväärin sarja. Juuri sillä hetkellä se alkoi. Venäläisten puolella nousevat sähköisten ilmaan valoraketit. Raunioitunut kylä lepää hetken aavemaisessa, lepattavassa fosforivalaistuksessa. Kautta linjan remahtaa ilmoille valtava huuto, lähenävä meteli ja konetuliaseitten rätinä. Kimakat pillinvihellykset leikkaavat ilmaa ja valojuovasiuhkut vilistävät yllämme. Makaan aidan takana ja ammun lippaan lyhyinä sarjoina vihreänä hohtavalle tielle, jonka savu-usbassa kuuluu venäläisten tuttu rynnäköhuuto. Vasemmalla irtaannutaan, miehet laukovat aseitaan ja peräytyvät kyyryssä rantatielle.

— Niitä tulee niin helvetisti, läähättää viereeni heittäytynyt konepistoolimies ja ampuu etumaaston kivijaloissa ja raunioissa kompuroivia vihollisen rynnäköjoukkoja niin että korvani soivat.

— Antautukaa, kuuluu vasemmalta metallinkirkas huuto, ja ohitsemme viuhahtava käsikranaatti räjähtää takanamme. Juoksemme kyyryssä rantatielle ja hypäämme ojaan, kun venäläinen konekivääri avaa tulen korsumme katolta. Valoraketit valaisevat edessä avautuvaa jääkenttää meikäläisten hiihtäessä pieninä ryhminä Hapenensaaren suuntaan. Kuurinsaaren ja Ravansaaren rannoilla lepattavat lukemattomien konekiväärien suuliekit, ja välkehtivät helmiketjut vilistävät taivaalla. Viipurin taivas on tulenkarvainen ja tykkien putkivalot salamoivat Kannaksella. Suihkujen lakaisessa jään pintaa painumme lumen alle, jäällä tuntuu olevan jo vettä, joka kastelee kengät ja lumipuvun. Valkealla jäälakeudella tavoitan viimeisillä voimillaan eteenpäin vaeltavan tuntemattoman sotilaan, jonka käsivaren on luotisuihku murskannut.

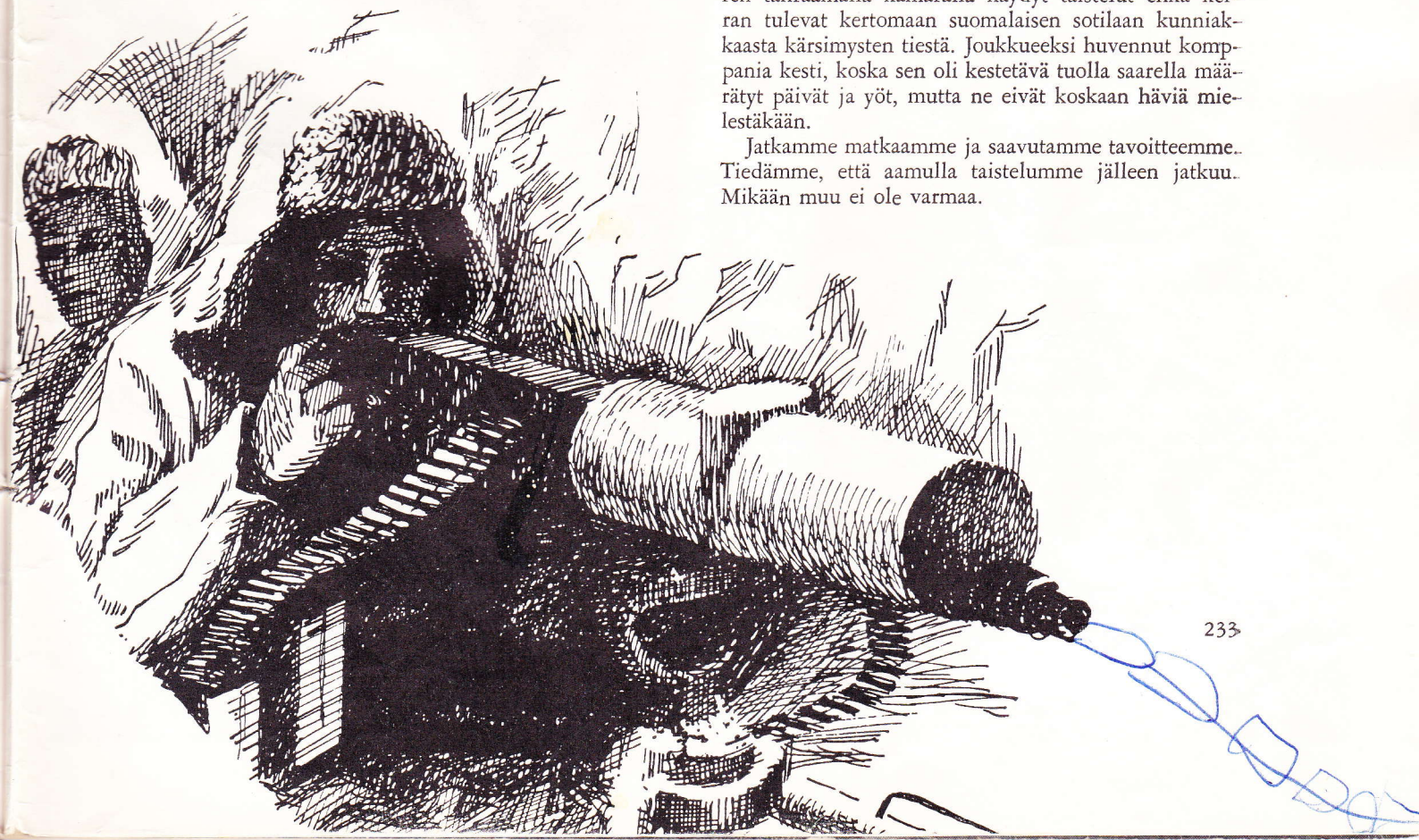
— Älkää jättäkö minua, läähättää haavoittunut.

— Emme jätä!

Kulkumme jatkuu kohti Hapenensaarta.

Vielä kerran pysähdyn jäällä ja katson taakseni. Siellä on Ravansaari, Talvisodan Ravansaari, jonka veren tahraamalla kamaralla käydyt taistelut ehkä kerran tulevat kertomaan suomalaisen sotilaan kunniaakasta kärsimysten tiestä. Joukkueksi huvennut komppania kesti, koska sen oli kestävä tuolla saarella määrätty päivät ja yöt, mutta ne eivät koskaan häviä mielestäkään.

Jatkamme matkaamme ja saavutamme tavoittemme. Tiedämme, että aamulla taistelumme jälleen jatkuu. Mikään muu ei ole varmaa.

»Pitkulainen pallo näkyy selvästi edessäni. Saan sen sopivasti tähtäinristikkooni, mutta ehtimättä ampua vielä laukaustakaan alkaa ympärilläni raivota todellinen helveti. Kokonainen sade hehkuvia ammuksia risteilee koneeni ympärillä, ilma täyttyy räjähtelevistä kranaateista, ja kohti osuessaan tietää jokainen 'viiru' tuhoani.»

VIIMEISEN sotakesän vihreys on päässyt kauneimmilleen, mutta tuskinpa monikaan ihminen ehtii kiinnittää tähän nyt huomiotaan puhumattakaan, että kykenisi nauttimaan Pohjolan kesän ihanuudesta, sillä raivokkaat ja katkerat puolustustaistelut Karjalan kannaksella ovat kiivaimmillaan.

Sekä torjunta- että rintamatehtävissä toimiva Hävittäjälentolaivue 34 — kalustonaan kolmisenkymmentä saksalaista yksipaikkaista Messerschmitt Bf 109 G-6:ta — käyttää tukikohtanaan aivan Lappeenrannan kaupungin laidassa olevaa lentokenttää. Lisäksi on pienen kentän vastakkaiselle rannalle sijoittunut naapuriläivue, HLeLv. 24 — eversti G. E. Magnussonin toimissa laivueiden muodostaman lentorykmentin komentajana.

Ylipitkistä lentopäivistä ja näihin sisältyvistä lukuisista ilmataisteluista huolimatta — tai ehkäpä juuri sen takia — olen HLeLv 34:n komentajan ominaisuudessa täysin tyytyväinen olosuhteisiin. Tämä siitäkkin piittaamatta, että ilmataistelut muodostuvat useimmiten lukumäärältään epäsuhtaisiksi vihollisen jättiläismuodostelmia vastaan. Jo neljä vuotta sotaa käyneen laivueemme henkilöstön teknillinen taito on luonnollisesti korkea — sodan kovan koulun ansiosta. Mieliala ja taisteluinto ohjaajien keskuudessa on edelleen paras mahdollinen ja vaikeasti huollettavan Messerschmitt-kaluston on täysin ammattinsa tunteva mekaanikkokunta kyennyt uupumattoman ahkeruutensa avulla pitämään kiitettävän hyvin taisteluelkelpoisena.

Kesäkuun yhdeksästoista on Viipurin menettämisen aattopäivä.

Lähtiessäni kello 10.25 kymmenen Messerschmittin mukana päivän toiselle lennolleni en voi aavistaa, että vajaan puolen tunnin kuluttua on elämyksieni joukossa seikkailu, jonka vertaista ei vielä tätä ennen eikä myöskään sen koommin ole tullut osakseni. Jos joku voisi olla kuollut, niin se olisin minä.

Taisteluyksikköni tämänkertaisena tehtävänä on viivytystaistelua käyvien maajoukkojen suojaus vihollisen lentotoiminnalta rintamaosalla Äyräpää—Summa.

Lähestymislennon rintamalle ohjaan Viipurin länsipuolitse — entisten suur-Merijoen ja Turkinsaaren lentotasemien yli. Näiden sotia edeltäneiden palveluspaikkojenko muisto vai jokin muu seikka saanee aikaan sen, että tunnen itseni normaalia huolettomammaksi, olen unohtanut, että kaikkialla täällä ylhäälläkin vaanii kuolema.

Eino Luukkanen

KUOLEMA

Kauempina taivaanrannalla leijailee ohutta pilviharsoa, joten lennän tapani mukaan pysyttelemällä lähellä maan pintaa, sillä tehtävämme onnistumisen tärkein vaihe — etsintälento — on tällä tavoin varmintä, joskin mahdollisen ilmataistelun alkuasema saattaa tämän takia muodostua epäedulliseksi.

Lähestyessämme alomme levittäytyvää taistelumaastoa näen heti alkajaisiksi kaakkoisella taivaanrannalla joukkojemme kiusankappaleen — kiintopallon, joka Perkjärven lentokentän yläpuolella ohjaa perääntyviin osastoihimme kohdistettua tykistöä.

Katseeni ei keksi vihollishävittäjiä näköpiirissä, ja tietäessäni vahvan ilmatorjunnan suojaavan noin 600 metrin korkeudelle kiinnitettyä palloa päätän tuhota sen yksin vaarantamatta siihen muodostelmani muita koneita.

Radiokäskylläni määrään jäljelle jäävän 9-koneisen muodostelmani odottamaan lännen puolella ilmatorjunnan ulottumattomissa, erkanen laivueestani ja muistaessani kuinka helposti muutama päivä takaperin tuhosin syöksylennosta samanlaisen pallon Terijoen yläpuolella, hyökkään nyt ajan voittamiseksi suoraan samalta korkeudelta.

Pitkulainen pallo näkyy selvästi edessäni ja saan sen sopivasti tähtäinristikkooni jo 400 metrin etäisyydeltä, mutta ehtimättä ampua vielä laukaustakaan alkaa ympärilläni raivota todellinen helveti. Kokonainen sade hehkuvia ammuksia risteilee koneeni ympärillä, ilma täyttyy räjähtelevistä kranaateista ja kohti osuessaan tietää jokainen esiinsukeltava "viiru" tuhoani. Kova isku osuu oikeaan tasooni ja kone heilahtaa pois ampumasuunnasta. On liian myöhäistä paeta ja Messerschmitt tuntuu täysin lentokelpoiselta huolimatta siipeen ilmestyneestä nyrkinkokoisesta reiästä. Lisään nopeutta — teen suuntakorjauksen — pallo suurenee — etäisyys 150 metriä — painallus liipaisimeen — terävä laukaussarja syöksähtää aseistani — valtava tulen leimahdus — mutta savupilvi, ja palavan pallon jäännökset liekehtivät edestäni syvyyteen.

Yritän liivahtaa syöksyllä pois vaaralliselta lentokenttältaalueelta, mutta raivokas ilmatorjuntatuli seuraa edelleen jo osuman saanutta konettani, ja tuntien voimakkaan töytäisyn tärähtää Messerschmittini uudelleen kuin olisin lentänyt päin jotakin kovaa esinettä. Moottorin ympäriltä irtoaa pellin kappaleita, jotka vilahtavat taakseni ohi ohjaamokuvun. Moottorista tuprahtaa mustia savupölyhdyksiä ja pian se pysähtyy kokonaan

IN KYNNYKSELLÄ

kovasti paukahten. Vaistomaisesti kouraisen ohjausauvan lujemmin käteeni ja itsesäilytysvaistoni hallitsemana vedän jäljellä olevalla nopeudellani Messerschmittin 800 metrin korkeuteen kranaattien yhä seurattessa liikettäni. Suljen bensiinihanan ja valmistaudun hyppäämään laskuvarjolla, sillä aivan selkäni takana on lähes 400 litraa tulenarkaa polttoainetta.

Olen vihollisalueen yläpuolella ja tämä palauttaa mieleeni lentueenpäällikköni, kapteeni Lauri Pekurin kolme päivää sitten suorittaman laskuvarjohypyn sekä vangiksi joutumisen. Sekunnit ovat nyt kalliita, ja koska koneeni ei ole vielä ilmiliekeissä, eikä sodan loppumisen odottaminen jossakin vihollisen vankileirissä tunnu kovinkaan houkuttelevalta luovun varjoon turvautumisesta kääntäen koneeni suunnan pohjoiseen kohti omia asemiamme.

Viimeiset ohjeet ennen sotalennolle lähtöä

Pahaennustava musta savujuova jää jälkeeni kirkaalle taivaalle ja armottomasti Messerschmittini menettää korkeuttaan pysähtynein moottorein. Äänetön hiljaisuus ympäröi minut ja tuntuu kovin oudolta istua ohjaamossa kuulematta tavanmukaista moottorin jyrinää.

Kauempana lännessä kimaltelee Suomenlahti, ja pingoittunein katsein etsin mahdollista laskeutumiskohtaa, mutta onni on tänään tosiaan vastainen, sillä silmäkantamiin asti on pelkkää vahvakasvuista metsää edessäni, eikä pienen pientäkään aukeamaa ilmaannu näköpiiriin.

Olen tähän asti ollut melko välinpitämätön kohtalostani, mutta nyt paksurunkoisten puiden ollessa enää vajaat sata metriä alapuolellani piristyn, sillä lasku Messerschmittillä niiden joukkoon on samaa kuin itsemurha.

Oikea käteni sormeilee kahvaa, jota painamalla lau-

kaisen ohjaamon läpinäkyvän suojuskuvun pois, etten jäisi kuin rotta loukkuun koneen ehkä syttyessä metsään tullessaan palamaan. Yhtä nopeasti kuin toimii ajatukseni, sujahtaa myös katto pois päältäni voimakkaan ilmavirran puhaltaessa samalla avonaiseen ohjaamooni, ja ulompana lännessä, näköpiirin rajoilla, erotan katseellani vielä hyttysparven kokoisena oman laivueeni, jolle ehdin radiollani hätäisesti ilmoittaa:

veitsellä, leikaten samalla myös tason irti koneestani. Silmänräpäystä myöhemmin käy vasemmalle siivelle samoin, eikä koneen suunta muutu vähääkään. Olen nyt todella siipirikko ja yritän jäljellä olevien peräsimien avulla ohjata vielä puiden keskikorkeudella syöksyvää torpedonmuotoista koneeni runkoa kahden edestä tulevan puun väliin. Lähekkäin olevat puut vi-lahtavat ohitseni eri puolilta, mutta myös samassa sil-

Suomalainen lentäjä saa koneensa peräsimeen kolme piirua pudotettuaan ilmataistelussa alas kolme viholliskonetta

”Metsään mennään.”

Puut ja pensaat suurenevat suurenemistaan ja lähes-tyvät yhä nopeammin allani. Metsä vilistää nyt minua kohti niinkuin elokuvassa kohtisuoraan katsojaa porhaltava veturi, joka suurenemistaan suurenee valko-kankaalla ja panee ajattelemaan, että se syöksähtää kat-somoon. Elokuviissa tämä on vain näköaistin harhaku-va, mutta nyt on edessäni kylmääkin kylmempi todellisuus.

Kiristän syöksyvyöt mahdollisimman tiukalle ja pu-dotan istuimeni alimpaan asentoonsa, jotta pääni jäisi suojaan uloimmalta kolhaisulta. Käänän kasvojeni edessä olevan tähtäimen syrjään ja totean nopeusmit-tarin näyttämän: 350 kilometriä tunnissa. Siinä sa-massa jo rysähtääkin. Oikean siiven tyveen osunut pu-helinpylvään paksuinen puu menee poikki kuin parta-

määräpöyksessä tunnen aikaisempia voimakkaamman rysähdyksen sekä kuulen repeilevän teräspellin rätinää. Välittömästi selkäni taakse jatkuva Messerschmittin runko on osuessaan toisen puun kylkeen katkennut kuin hauras oljenkorsi. Entinen taistelukoneeni muis-tuttanee nyt enemmän pitkäetuosaisia kilpa-autoja kuin lentokonetta, eikä jääne vielä nopeudessakaan näistä jälkeen. Pian kuitenkin konejäänös edelleen suurella nopeudella lähenee maan pintaa ja pysähdyksissä oleva potkuri alkaa kyntää maata ryöpyttäen hiekkaa sekä mättäitä ilmaan. En voi tehdä enää pelastukseksi mitään, enkä usko enää pelastuvani, sillä kuoleman ja minun eroittaa toisistaan vain parin millimetrin ohui-nen peltikuori. Vain yksi ja sama ajatus kiertää enää aivoissani: Tämä on siis kohtaloni. Voimatta tässä val-tavassa hiekkapilvessä tehdä muuta, suljen silmäni, rist-tin käteni ja jonkinlaisen tyhjyyden tuntein odotan kuolemaani.

Ajatus toimintani on pysähtynyt kokonaan ja kuin syvään uneen vaipuneena tajuan ympärilläni yliluonnollista rytinää sekä lopuksi tunnen paiskautuvani suurella voimalla ohjaamon vasenta seinää vasten.

En tiedä, kauanko on kulunut tämän tyhjyyden ympäröimänä, mutta vähitellen — äänten loputtua — tunnen kuin heräisin unesta ja avattuani silmäni totean ilokseni entisen tutun maailman ympärilläni. Tuntuu siltä kuin olisin äsken ollut jossakin toisessa maailmassa ja nyt herännyt uudelleen eloon. Ympärilläni on vain synkkä, hiljainen metsä, enkä tiedä edes vielä, olenko omalla vai vihollisen puolella, mutta riemuni on rajaton jo pelkästään siitä toteamuksesta, että olen elossa.

Tunnustelen jäseniäni ja totean kykeneväni nousemaan konejännöksestäni, joka on enää peltien muodostama romukasa ja jonka lopullisen äkkipysäyksen on aiheuttanut moottorin eteen osunut suuri kivenjätkäle.

Saatuani palamaan "hermosavukkeeni" kuulen lähestyvää moottorin jyrinää ja eroitan puiden latvojen välistä kolme vihollishävittäjää, jotka koukkaavat ylitseni sekä ihmeekseni vielä tulitavat konekivääreillään. Ilmeisesti ne ovat nähneet metsään syöksyni, mutta nyt niiden on enää mahdollisuus eroittaa sen paremmin koneen jäännöksiä kuin minuakaan.

Ensimmäinen työni on vapautua inhoittavasta pölystä ja hiekasta. Sitä tuntuu olevan kaikkialla, se kirvelee silmiä, natisee hampaissa ja se hieroo vaatteiden

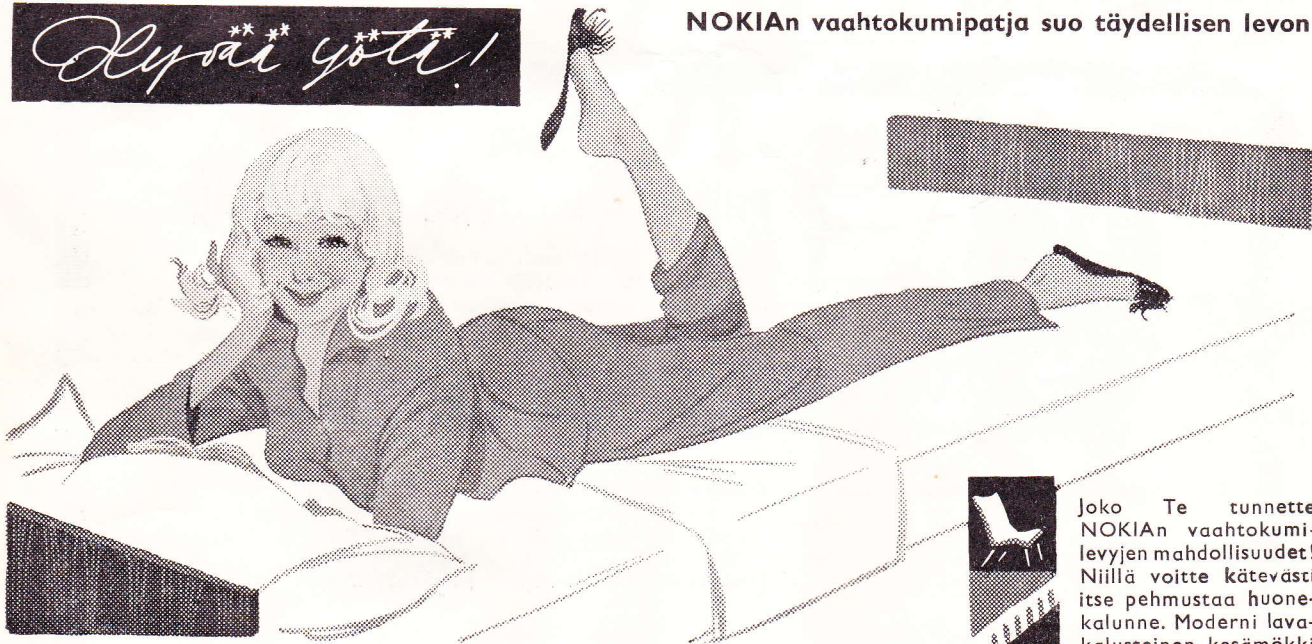
sisälläkin ihoa. Tämän puhdistustouhuni keskeyttää etelästä lähestyvä rintaman meteli, joka vahvistuu yht'äkkiä korvia tärisyttäväksi tykistökeskitykseksi. Ilma väräjäy ylitsemi lentävistä ammuksista, maa tärähtelee allani ja kranaattisateen keskipiste on minusta noin sadan metrin päässä oleva pieni harjanne, jossa sirpaleet kaatavat ja katkovat kokonaisia puita.

Kyyhötän parin mättään väliin suojautuneena ja tykistökeskityksen siirryttyä johonkin kaukaisempaan maaliin kuulen metsän synkimmistä osasta keskustelua. Revin nopeasti majurin tähdet pois kauluslaatoistani ja vedän pistoolini esiin, sillä sanoista en kykene vielä eroittamaan, onko puhe suomea vai venäjää. Äänet lähestyvät ja metsästä ilmestyy suomalainen vänrikki taistelulähetteenä. He ovat syrjästä käsin seuranneet alastuloani ja saapuneet nyt itse paikalle tänne rintamalinjojen väliin, ei kenenkään maalle. Yhdessä kierämme koneeni jätteet ja romusta löydämme kahden 40-millisen kranaatin jäljet, joista toinen on osunut moottoriin. Otan mittaritaulukosta ehjäksi jääneet kellon sekä kierrosmittarin mukaani ja laskuvarjo olallani poistumme paikalta pohjoiseen.

Varsinaista kiinteää rintamalinjaa ei ole enää olemassakaan, mutta tässä metsäisessä maastossa ovat asemamme vielä kauimpana etelässä eli noin 50 kilometrin päässä Viipurista. Majuri Tapanaisen pataljoona puolustautuu urheasti tällä Summan metsäkaistalla, vaikka sivustauhkana venäläisiä panssarikärkijoukkoja on todettu tien suunnassa jo Kämärällä saakka. Patal-

Hyvä yöti!

NOKIAN vahtokumipatja suo täydellisen levon

Olettekohan Tekään koskaan kokenut mitään niin miellyttävää ja mukavaa kuin uinailu NOKIAN vahtokumipatjalla! Kokeilleet sanovatkin, että sillä on miltei miellyttävämpi unelmoida kuin nukkua — valveilla olen tajuaa täysin sen mukavuuden.

NOKIAN patjan päällinen on sanfor-kutistettu ja kiinnitetty painonapein — se on helppo irroittaa pestäväksi. NOKIAN patja on aina pehmeä ja pölytön, pöyhimättä ja piiskaamatta. Se antaa joka asennossa jäsenille oikean tuen.

Ajatelkaa mikä määrä "henkireikiä" on kussakin NOKIAN patjassa — miljoonia mikroskooppisen pieniä huokosia, joissa pöly ei pesi!

Joko Te tunnette NOKIAN vahtokumilevyjen mahdollisuudet! Niillä voitte kätevästi itse pehmustaa huonekalunne. Moderni lavakalusteinen kesämökki tai uusi koti kaipaa juuri tällaista viimeistelyä!

Suomen Gummitehdas
Osakeyhtiö
NOKIA

joonan komentaja pyytää komentopaikkaansa teelle, mutta en malta noudattaa tätä ystävällistä pyyntöä, sillä tämän tästä jyrisee korkealla yläpuolellamme suuria venäläiskoneiden muodostelmia ja haluan mahdollisimman pian päästä uudelleen ilmaan saamaan hyvitystä äsken tapahtuneelle.

Ensimmäinen tavoitteeni on Viipuri, ja kulkuvälineeni ovat kovin vaihtelevat. Kuljen kenttävartiota vaihtavan kuorma-auton mukana, kävelen neljä kilometriä laskuvarjo olallani halki metsäisen maaston, kyykötän osan matkastani erään moottoroidun tykin lavetin päällä sen ajaessa uusiin taempiin aseisiin ja lopuksi eversti Pallari antaa käyttööni sivuvaunullisen moottoripyöränsä aina Viipuriin asti.

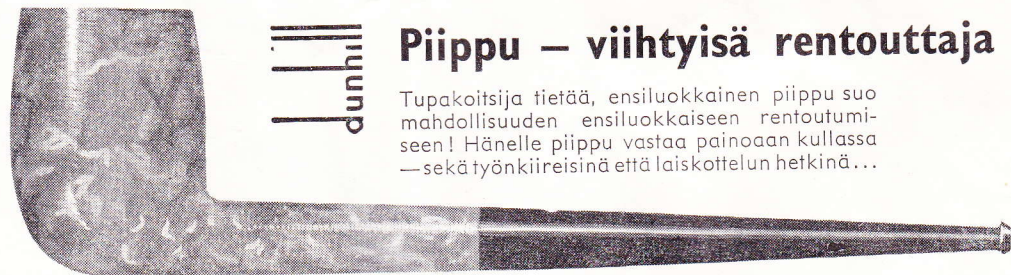
Päästyäni Viipuriin tuntuu oudolta — kovin oudolta. Matkatessani loppuosan teitä pitkin sain jonkinlaisen yleiskuvan viivytysjoukkojemme toiminnasta ja se vaikutti ainakin osiltaan hajanaiselta, jopa muutamien pienin osin ilmeni suoranaista kurin puututtakin. Entä sitten itse entinen, vilkas Viipuri. Se on nyt — keskellä kesäistä ja kirkasta iltapäivää — täysin kuollut kaupunki. Työlään etsiskelyn jälkeen löydän lopulta puhelimen ja ainoata kunnossa olevaa linjaa pitkin — Päämajan kautta — saan yhteyden Lappeenrantaan, josta pyydän henkilöautoni Viipuriin.

Autoa odotellessani kuljeskelen ympäri keskikaukunkia. Kadut ovat tyhjä, kaupat koskemattomina lukitsemattomine ovineen, hyllyt notkuvat järjestyksessä olevien tavaroiden paljoudesta, mutta ostajat sekä myyjät on nopeasti lähestyvä rintama karkoittanut tiel-

tään. Sormin jaksan laskea ne henkilöt, keitä tapaan. Nämäkin ovat viimeisiä järjestyksenvalvojia — siviilejä, mutta yhtä lottaa lukuunottamatta ei näy ainoatakaan sotilashenkilöä.

Autoni saapuu vihdoin ja pääsen toimettomuudestani edes auton ohjauspyörään käsiksi. Ajan läpi kaupungin, ohi Neitsytneimen ja Sorvalin enkä vielääkään näe yhtä ainoata sotilasta, mutta varsinainen Lappeenrannan maantie on taas vuorostaan tupaten täynnä sotilaita ja sotakalustoa. Nämä lukuisat marssirivistöt, huoltokolonnat ja ajoneuvot hidastavatkin kulkuamme niin, että vasta myöhään illalla pääsen laivueeseeni, jossa alaiseni ottavat minut — jo kymmenen tuntia kuolleena olleen — avosylin vastaan.

Yön saapuessaakaan en tunne vielä erikoisemmin unen tarvetta, joten makaan valveilla hiljaisen kesäyön hämärässä. Lyhyessä ajassa on tapahtunut niin paljon, että ajatukseni kiertävät vieläkin valppaina päivän erikoisuudessa. Kaikessa rauhassa nyt jälkeen päin syitä ja seurauksia harkitessa täytyy myöntää, että olen aliarvioinut ilmatorjunnan tehon sekä antanut uhkarohkeudellani sille parhaat edellytykset tulitukseensa. Lohtunani on kuitenkin se, etten vaarantanut tovereitteni henkeä tapahtuneessa, vaan suoritin hyökkäykseni yksin. Pelkästään sallimuksen ansioksi on taas laskettava lopullinen pelastumiseni eli se, että normaalisena kahdensadan kentällelaskutumisopeuden sijaan oli nopeuteni nyt metsään tullessa 350 kilometriä tunnissa. Pienemmällä nopeudella olisi jompaan kumpaan siipeen osunut puu kääntänyt koneeni heti poikittain,

dunhill

Piippu — viihtyisä rentouttaja

Tupakoitsija tietää, ensiluokkainen piippu suo mahdollisuuden ensiluokkaiseen rentoutumiseen! Hänelle piippu vastaa painoaan kullassa — sekä työnkiireisinä että laiskottelun hetkinä...

Tupakkaosasto pohjakerros

Dunhill — englantilainen piippu tunnusomaisine valkoisine pilkkuineen — on vaativan poltajan suosikki; hinta . . . 4.100:— 4.500:—
Lisäksi muita merkkejä kuten Parker, BBP, Jeantet-David, Brillon, Effecto, Dollar

S T O C K M A N N

jolloin taas seuraava — rungon kohdalle osunut — puu olisi murskannut minut armottomasti. Nyt kun ylinopeuden ansiosta kone pysyi koko ajan menosuunnassa, oli suojaavana puskurina edessäni pitkä moottori, kun taas ohjaamon sivuilla olisi ollut vain heikko peltilevy. Aikaisemmalta ajalta ei kokemuksieni joukossa ole, enkä ole edes kuullutkaan vastaavanlaisesta laskutapauksesta Messerschmittillä synkkään metsään, joten joku ”hyvä henki” on ohjannut vaistoani käyttämään tuota pelastukselleni välttämätöntä, mutta muuten järjenvastaista ylisuurta nopeutta. Tämä vaiston mukaan lentäminen, joka on rintamalentäjälle elinehto ja joka sodan myrskyissä kehittyi luonnostaan, on välttämätön sikäli, että kaikki ratkaisevat tilanteet esiintyvät ja ovat jo ohikin niin nopeasti, ettei — toisaalta onneksi — ehdi edes säikähtämään.

Joku voinee ajatella tai jopa väittääkin, ettei ole oikein hävittäjämuodostelman johtajalta hyökätä itse — kuten minä tein — pallon kimppuun, mutta tämän suhteen olen edelleenkin vakaasti omalla kannallani. Henkilökohtaisen kokemuksen saannin lisäksi puolustaa mielipidettäni myös huomattava psykologinen merkitys, sillä esimiehen velvollisuus on mm. alaiensa taisteluinnon ylläpitäminen ja sen kohottaminen. Milläpä laivueenkomentaja saa tämän paremmin aikaan kuin juuri omakohtaisella taistelutoiminnallaan. Aina-kin suomalaisen luonteen kyseenollen olen varma, että tällä tavalla muodostuneen — saman kohtalon sitomien — sotilaiden ”esimies ja alainen” suhde, toveruus ja ystävyys saadaan kitkattomasti lujaksi sekä luottamus toisiinsa kehittyi molemminpuoliseksi.

Välittömästi seuraavana aamuna saan ylemmältä taholta kehoituksen lähteä virkistyslomalle, mutta oma henkilökohtainen periaatteeni on jyrkästi tätä vastaan. Yön aikana on taistelu siirtynyt jo Viipurin edustalle ja haluan olla mukana loppuun asti näissä kiihkeissä yhteenotoissa. Periaatteeni toinen puoli perustuu taas yli kymmenen vuoden kokemukseeni lentovaurioihin suhtautumisesta. Jos lentäjä ei itse halua heti vaurionsa jälkeen jatkaa lentämistään, on hänet siihen pakoitettava. Tällöin ei ehdi syntyä mitään epäilystä omia kykyjään kohtaan, eikä asianomainen menetä omaa henkistä varmuuttaan. Olen soveltanut tätä periaatetta alaisiini nähden ja haluan noudattaa myös itse samaa.

Omakohtaisesti tuntuu helpoltakin jatkaa, kun olen omaksunut sen ajatuskannan, että kohtalo kulkee eteenpäin radallaan ja kohtaa meidät silloin, kun kunkin aikaa tulee. Lisäksi uskon, ettei onniannokseni ole vielä loppuunkäytetty, joten hylkään lomatarjouksen, otan itselleni uuden Messerschmittin ja johdan laivuetani heti aamusta lähtien.

Mielenkiintoiseen 19-tuntiseen lentopäivään sisältyykin kahdeksan kiivasta ilmataistelua Viipurin lähiympäristössä ja tuloksena on kahdeksantoista alasmuttua viholliskonetta yhden Messerschmittimme rikoutuessa käyttökelvottomaksi. Onnistun itsekin päivän aikana saavuttamaan neljännenkymmenennen ilmavoittoni ampumalla Säiniöllä alas sulavankauniin pommikoneen ja eilinen tapaus on mielestäni tasoitettu.

Käyttäkää autonne puhdistukseen
ja kiilloitukseen

AUTOSOL tuotteita

RADIOSTA JA TELEVISIOSTA PUHEENOLLEN.

KAIVOKATU 10 - KAISANIEMENKATU 7 - PUH. 13880

*Kultaa
Kelloja
Hopeaa*

Jo yli puoli vuosisataa ostavaa yleisöä
palvelleesta alan ammattiliikkeestä

K. Kallio
1899
KULTA JA KELLO OY

Helsinki, Mikonkatu 11
Puh. 32544, 622344

Oy A. J. WIKBERG Ab
Viherlaakso Puh. 84-9225

AUTOKORJAAMO • VARAOSAMYYMÄLÄ
MAALAAMO • HUOLTOASEMA
Hinausauto saatavana kautta vuorokauden

KEMI OY

• • •

KARIHAARA

MÄNTY- SAIPPUA

- pyykki
- siivous
- ja "tiski"

samalla

KÄSIEN HOITOA

OULU OSAKEYHTIÖ

Liittäkää lahjaanne

SOTAINVALIDI-ADRESSI

Siten kohotatte vaatimattomankin lahjan arvon
moninkertaiseksi

Adresseja saatte pankeista, osuuskassoista, kirja- ja
paperikaupoista, osastoistamme kautta maan sekä
suoraan meiltä.

Sotainvalidien Veljesliitto
KUKKASRAHASTO

Helsinki, Kasarmink. 34 A. Puh. 669008 ja 627366

TÄMÄN NUMERON KIRJOITUKSET

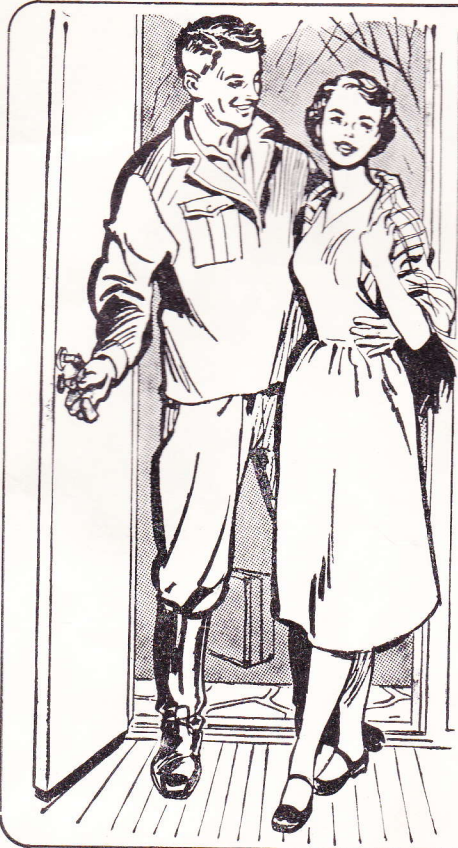
Yrjö Kohonen	
SORTAVALAN KOHTALONPÄIVÄ	Sivu 209
Urpo Arhosuo	
KUOKKALA OLI KUIVA PAIKKA	„ 213
Terttu Roiha	
VEPSÄLÄISTEN "SISTRANA"	„ 218
Reino Kalervo	
VIIVYTYS KESKITETYIN VOIMIN EI KÄYNYT ILOMANTSISSA	„ 221
Yrjö Lehtomäki	
KARTTA KUIN JALKARÄTTI	„ 226
Aarre Merilä	
RAVANSAAAREN PÄIVIÄ JA ÖITÄ	„ 231
Eino Luukkanen	
KUOLEMAN KYNNYKSELLÄ	„ 234

INSINÖÖRITOIMISTO OY VESTO

HELSINKI, Ratakatu 9, puh. 11 556
LAPUA, Osuuskassan talo, puh. 31 350
OULU, Hallituskatu 9 A, puh. 2730

Ympäri maan työskentelevä maa-, vesi-
ja pohjarakennusalan erikoisliike.

ASUNTO- SÄÄSTÖTILI

johtaa omaan kotiin

NÄIN SE KÄY: Sampo-pankissa avaatte asuntotilin. Kun isän, äidin ja lasten tileille yhteensä kertyy puolet omakotitalon tai asunto-osakkeen hinnasta, niin me lainaamme toisen puolen ja **TEILLÄ ON OMA KOTI!**

Nyt olemme laajentaneet tämän talletusmuodon käsittämään kaikkea tervettä tavoitesäästöä (maatalouskone, kesämaja jne.).

AVATKAA SIIS

TAVOITESÄÄSTÖTILI

— riittää, kun pääsette puoliväliin, silloin me jo tulemme avuksi.

KESKITTÄKÄÄ KAIKKI RAHA-ASIANNE MEILLE.

SÄÄSTÖPANKKI
Sampo

POHJOIS-
SUOMEN
SUURIN
SÄÄSTÖPANKKI

Konttorit: Oulu, Haukipudas, Liminka, Pulkkila, Taivalkoski, Kempele, ja Pudasjärvi.

Pääkonttori avoinna: 9—17.30 lauantaisin 9—15.30.

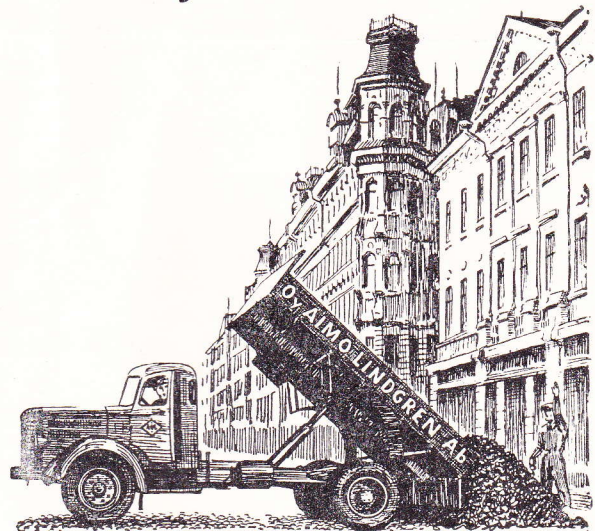
Sivukonttorit „ 9—15 „ 9—13.

TEOLLISUUSLAITOKSET — ISÄNNÖITSIJÄT OMAKOTITALOJEN OMISTAJAT!

Luottakaa nykyaikaiseen suuryritykseen ostaessanne

- ▶ KOKSIA
- ▶ KIVIHIILTÄ
- ▶ ANTRASIITTIA
- ▶ LÄMMITYSÖLJYÄ

Monivuotisten, hyvien yhteyksien ansiosta ulkomaisiin hankkijoihin voimme aina taata, että saatte parasta tarjolla olevaa polttoainetta.

OY AIMO LINDGREN AB

Helsinki, Aleksanterink. 48 B. Puh. 13 913

H

**Jännittäviä
kertomuksia
huomispäivän
maailmasta**

AIKAMME tieteislukemisto

Tänään saatte lehdenmyyjältä uuden lukemiston, jonka hauskat, jännittävät kertomukset pätevällä tavalla raotavat ovia uuteen merkilliseen maailmaan, "atomiaikaan", jonka alkuasteen olemme jo kovalla vauhdilla ylittäneet. Hyvälle asiantuntemukselle perustuva luova mielikuvitus loihtii eteenne ihmeitä, jotka muuttuvat todeksi, kuten tapahtui Jules Vernen tarinoille.

N:o 1 ilmestynyt

Lähtekää Aikamme mukaan alusta alkaen. Ostakaa jo tänään kirjankokoinen 128-sivuinen numero, joka maksaa vain 100 markkaa.

Avaa ovia uuteen maailmaan